# ت

ت¹ (تَاء) то (*араб алифбосидаги учинчи ҳарф, абжадда - 400*); التَّاءُ الْمَرْبُوطَةُ *грам.* тойи марбута (ة *ҳарфи*); التَّاءُ الْمَمْدُودَةُ *грам.* тойи мамдуда (ت *ҳарфи*)

ت² 1) *қисқ.* سَاعَاتٌ соатлар; 2) *қисқа* تَلِفُونٌ телефон

تَ *қасам юкламаси*; تَاللهِ Оллоҳ номи билан қасам ичаман!

تَا ,تِي (*мн.* ذَا *дан*) *ик. с.* تَانِ *кўп.* أُولَاءِ бу, шу, ушбу, мана бу, мана шу (*мн.*); تَاكَ *ик. с.* تَانِّكَ анави, ўша (*мн.*)

تَابْلُو *кўп.* تَابْلُوهَاتٌ расм, сурат, табло

تَابُوتٌ *кўп.* تَوَابِيتُ 1) сандиқ, қути; ~ الْعَهْدِ *библ.* икона қутиси ёки рамкаси; 3) тобут; саркофаг (*қадимги тош тобут*); ~ السَّاقِيَةِ суғориш чархпалаги (*челаксиз*); ~ رَفْعِ الْمِيَاهِ Архимед винти (*суғоришда ишлатиладиган қурилма*)

تَابُورٌ *кўп.* تَوَابِيرُ отряд; саф; батальон

تَابِيرٌ *кўп.* تَوَابِيرُ *зоол.* тапир (*қисқа хартумли сут эмизувчи ҳайвон*)

تَارِجِيٌّ *кўп.* تَوَارِجُ 1. туареглар (*Саҳрои Кабирнинг марказий қисмида яшовчи, барбар гуруҳига мансуб халқ*) га оид; 2. туарег – تَوَارِجُ туареглар

تَارَةً баъзан, баъзида, гоҳо; ... ~ ... ~ ёки ... ~ وَأُخْرَى ... ~ ёки ... وَطَوْرًا ... ~ ... гоҳ ..., гоҳ ...

تَارِيغٌ 1) Кадастр (*бирор нарса ҳақидаги маълумотлар тўплами; бирор нарсанинг рўйхати*); 2) марза олиш, (*ҳайдалган ерларни*) пайкаллаш; 3) *геол.* съёмка, планга олиш

تَازَه, تَازِجٌ, تَازَجٌ янги, уринмаган, бузилмаган, айнимаган; тоза; янги, шу бугунги

تَاسُومَةٌ *кўп.* تَوَاسِيمُ туфли (*оёқ кийими*); шиппак

تَاكْسِي *кўп.* ~ اتٌ — такси

تَالْيُومٌ *кимё.* таллий (*кўкимтир юмшоқ кимёвий модда*)

تَامُولٌ *бот.* бетел (*Pipier belle, мурчдошлар оиласига мансуб, барглари хушбўй бута ўсимлиги*)

تَانُّورِيٌّ (*ғазламани*) бўёвчи

تَايُرٌ, تَايُورٌ *кўп.* ~ اتٌ — аёллар кийими

تَاوِيٌّ: ~ ـَـةٌ قَصِيدَةٌ қофиядош сўзлари ت билан тугайдиган қасида

تَأْتَأَ "ت" ҳарфини талаффуз этишда тутилиб қолмоқ

– تَأْتَاءٌ "ت" товушини айтолмай дудуқланувчи

– تَأْتَأَةٌ "ت" ҳарфини талаффуз этишда тутулиб қолиш

تُؤَدَةٌ *қар.* وَأَدَ

تَئِقٌ жаҳли (аччиғи, зардаси) тез, забти тор, қизиққон, жиззаки, жиртаки, тез аччиқланадиган, дарров ғазабланиб кетадиган, сержаҳл, серзарда

(تأم) IV أَتْأَمَ эгизак туғмоқ

– تَوْأَمٌ *ик. с.* تَوْأَمَانِ *кўп.* تَوَائِمُ эгизак; ثَلَاثَةٌ تَوَائِمَ учтали эгизак, уч эгизак (*бир йўла туғилган уч бола*); التَّوْأَمَانِ *астр.* Жавзо (*ўн икки буржадан бири*)

تُؤَامِيَّةٌ *кўп.* ~ اتٌ — марварид донаси, дур

تَبَّ I (a/y) تَبٌّ ҳалок бўлмоқ, ўлмоқ, ажал топмоқ; X اسْتَتَبَّ нормаллашмоқ, меъёрга келмоқ, нормал ҳолга келмоқ; ўрнашмоқ, ўрнатилмоқ, қарор топмоқ, бошланмоқ; النِّظَامُ ~ тартиб ўрнатилди

– تَبٌّ ҳалок бўлиш, йўқ бўлиш, емирилиш, ҳалокат, ўлим, йўқолиш; битиш, завол топиш; вафот (қазо) қилиш, жон бериш, ажал, жон узилиши; ... لَكَ ~! ер ютсин сени!, ер юткур!, қуриб кет!, қуриб кеткур!

– تَبَابٌ 1) кучсизлик, заифлик, нимжонлик, кучи (қуввати, мадори) йўқлик; ожизлик, бемажоллик, бемадорлик; сустлик; 2) ҳалок бўлиш, йўқ бўлиш; емирилиш, ҳалокат, ўлим, йўқолиш, битиш, завол топиш

تُبَيْتٌ орлеан (*ярим ипакли мато номи*)

(تبر) I تَبَرَ (u) تَبْرٌ синдирмоқ, синдириб қўймоқ, чилпарчин қилмоқ, ҳалок қилмоқ, нобуд қилмоқ, ўлдирмоқ; йўқ қилмоқ, битирмоқ, тугатмоқ, йўқотмоқ, қириб ташламоқ; تَبِرَ (a) تَبَرٌ ҳалок бўлмоқ, ўлмоқ, ажал топмоқ; II تَبَّرَ синдирмоқ; ҳалок этмоқ

– تَبَارٌ ҳалок бўлиш, йўқ бўлиш; йўқотиш, йўқ қилиб (қириб) ташлаш, тугатиш, битириш; қирилиб кетиш, йўқ қилиниш, йўқолиб (тугаб) кетиш

– تِبْرٌ руда; олтин рудаси; الذَّهَبِ ~ олтин қум

تَبِعَ I (a) تَبَعٌ, تَبَاعَةٌ 1) бирор киши ёки нарсанинг изидан бормоқ, бормоқ, келмоқ, ўтмоқ; йўл олмоқ; юрмоқ, кетмоқ, ҳаракат қилмоқ; خُطَاهُ ~ a) бирор кишининг изидан бормоқ; б) кимгадир тақлид қилмоқ, ўхшамоқ, эргашмоқ; يُتْبَعُ *мажҳ.* давоми бор; 2) бўйсунмоқ, бўйин эгмоқ, итоат этмоқ; тобе бўлмоқ; 3) кетидан юрмоқ, таъқиб қилмоқ, изига тушмоқ, ортидан қувмоқ, бирор кишининг изидан бормоқ; اللِّصَّ ~ ўғрининг изидан бормоқ; II تَبَّعَ (*бирор н. ни к. нингдир*) ихтиёрига бермоқ (ـلِ); III تَابَعَ 1) (*бирор н. га*) риоя қилмоқ, амал қилмоқ, йўлидан бормоқ; эргашмоқ; ушлаб (тираниб, таяниб) турмоқ; ушлаб бормоқ, ушлаб қолмоқ; 2) (*н. нидир*) кузатмоқ, кузатиб бормоқ (турмоқ), қараб (тамошо қилиб) турмоқ; (*н. нингдир*) изига тушмоқ, ортидан пойлаб бормоқ, таъқиб қилмоқ 3) давом эттирмоқ; (*мавзуни*) чуқурлаштирмоқ, кенгайтирмоқ; узоқ тўхталмоқ (*бирор н. устида*); IV أَتْبَعَ 1) изидан (орқасидан) жўнатмоқ; 2) бўйсундирмоқ, забт этмоқ, ишғол қилмоқ, итоат эттирмоқ, тобе қилмоқ; 3) жуфт сўз бирикмасини ишлатмоқ (*қар.* إِتْبَاعٌ); V تَتَبَّعَ 1) изига (пайига) тушмоқ, орқасидан пойлаб бормоқ, таъқиб қилмоқ; кузатмоқ (*мас., воқеаларни*); кузатиб бормоқ, хабардор бўлиб турмоқ; қизиқмоқ; 2) текширмоқ; ўрганмоқ, тадқиқ қилмоқ, текшириб (ўрганиб) чиқмоқ; кўздан кечирмоқ; VI تَتَابَعَ изма-из кетмоқ; бирин-кетин содир бўлмоқ (*воқеалар ҳақида*); VIII اتَّبَعَ 1) (*к. нингдир ёки н. нингдир*) изидан бормоқ, ҳаракат қилмоқ, юрмоқ; سِيَاسَةً ~ сиёсат ўтказмоқ; 2) (*н. гадир*) риоя (амал) қилмоқ; (*н. нидир*) асос қилиб олмоқ, асосланмоқ; амал қилмоқ, таянмоқ, қўлланма (дастур) қилиб олмоқ, риоя қилмоқ, амал қилмоқ, бажармоқ; الْقُرْآنَ ~ Қуръони каримни дастурул амал қилиб олмоқ; الصِّدْقَ ~ ростгўйликка амал қилмоқ, ҳақиқатни ҳимоя қилмоқ, ҳақиқатгўй бўлмоқ, ҳақиқатга риоя қилмоқ; 3) таъқиб қилмоқ; X اسْتَتْبَعَ 1) ўз ортидан юришни талаб қилмоқ (*мас., маҳбусни*); 2) сабаб бўлмоқ; ...га олиб бормоқ (*келмоқ*); ضَرُورَةً ~ заруратни юзага келтирмоқ; 3) изидан пойлаб бормоқ, таъқиб қилмоқ

– إِتْبَاعٌ 1) изидан жўнатиш; 2) *грам.* маънони кучайтириш учун биринчи ундошни ب га алмаштириш орқали жуфт сўз бирикмасини ясаш (*мас.,* حَسَنٌ - بَسَنٌ, كَثِيرٌ - بَثِيرٌ, حَيَّاكَ اللهُ وَ بَيَّاكَ)

– اتِّبَاعٌ 1) (*н. гадир*) риоя (амал) қилиш; эргашиш, тақлид қилиш; (*н. гадир*) эргашиш (ـلِ); 2) (*сиёсатни*) амалга ошириш; 3) тақлидчилик, эпигонлик

– إِتْبَاعِيٌّ тақлидчиликка, эпигонликка оид; тақлидий

– إِتْبَاعِيَّةٌ 1) классицизм (*17-18 аср охирларидаги адабиёт ва санъатда юнон ва лотин адабиёти ва санъати намуналарига тақлид қилувчи оқим; юнон ва лотин тилларини ва маданиятини ўрганишга асосланган ўқитиш системаси*); 2) классик намуналарга амал қилиш

– تَابِعٌ 1. 1) тобе, издош, изма-из борувчи, эргашувчи; مَا قَبْلَهُ ~ ҳикоянинг давоми; لَهُ ~ давоми бор; 2) (*к. гадир, н. гадир*) тегишли (қарашли) бўлган (ـلِ); (*бирор н. нинг*) таркибига кирувчи; مَجْلِسُ الْأَمْنِ الـ ~ لِمُنَظَّمَةِ الْأُمَمِ الْمُتَّحِدَةِ Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Хавфсизлик кенгаши; 3) қарам, тобе, эрки (*изни*) бировнинг қўлида бўлган; وَ مَتْبُوعٌ ~ ходим ва бошлиқ; الْبُلْدَانُ الـ ~ ـةُ тобе мамлакатлар; 2. *кўп.* تَوَابِعُ, أَتْبَاعٌ, تُبَّاعٌ, تَبَعَةٌ 1) издош, мухлис, давомчи; шогирд; 2) фуқаро; 3) хизматкор, қарол, малай; вассал; 4) *грам.* изоҳловчи; 5) *астр.* йўлдош, сателлит; 6) *дин.* руҳ (*эркак кишига ўхшаган*)

– تَابِعَةٌ[1] *кўп.* تَوَابِعُ 1) фуқаро (*мн.*); 2) оқсоч, қарол (*мн.*); малай (*мн.*);3) *дин.* руҳ (*аёл кишига ўхшагани*)

– تَابِعَةٌ[2] 1) натижа, оқибат; 2) жавобгарлик, масъулият; أَلْقَى الـ~ عَلَى عَاتِقِهِ *маж.* бирор кишига жавобгарликни (масъулиятни) юкламоқ

– تَابِعِيٌّ، تَابِعٌ *кўп.* تَابِعُونَ Муҳаммад саллаллоҳу алайҳи васаллам сафдошларининг замондоши

– تَابِعِيَّةٌ 1) асбоб; буюм, жиҳоз; ашё, нарса; 2) мансублик, алоқадорлик; 3) қарамлик, тобелик, боғлиқлик;4) фуқаролик, гражданлик

– تِبَاعًا кетма-кет, бирин-кетин; пайдар-пай, қаторасига, бир йўли, бир варақайига; қисман, бўлак-бўлак

– تِبْعَةٌ = تَبَاعَةٌ

– تَبَعٌ[1] риоя (амал) қилиш; эргашиш; بِالـ~ навбатма-навбат, кетма-кет, бирин-кетин; لِـ~ ...га мувофиқ, ...га яраша, ...га биноан (لِـ)

– تَبَعٌ[2] 1. (*к. ёки н. гадир*) хос бўлган, мансуб бўлган, эга бўлган, тегишли бўлган; (*бирор к. ёки н. биландир*) боғлиқ бўлган, алоқадор бўлган; 2. *кўп.* أَتْبَاعٌ издош, эргашувчи, мухлис; давомчи, давом эттирувчи; كَانَ لَهُ ~ бирор киши орқасидан изма-из бормоқ, бирор киши изидан бормоқ

– تُبَّعٌ *кўп.* تَبَابِعَةٌ *қадимги Яман подшоҳларининг унвони*

– تَبِعَةٌ *кўп.* ـاتٌ 1) мансублик; қарамлик; 2) қарамлик, тобелик; боғлиқлик; 3) миллат, бир миллатга мансублик; фуқаролик; табаалик; гражданлик; 4) оқибат, натижа; 5) жавобгарлик, масъулият

– تَبَعِيَّةٌ 1) бўйсундирилганлик; қарамлилик, тобелик; вассаллик; 2) фуқаролик, табаалик

– تَبِيعٌ[1] *кўп.* تِبَاعٌ издош, эргашувчи, мухлис; давомчи, давом эттирувчи; ёрдамчи, ёрдам кўрсатувчи

– تَبِيعٌ[2] *мн.* تَبِيعَةٌ *кўп.* تِبَاعٌ бир ёшли бузоқ

– تَتَابُعٌ (*изма-из*) бориш, келиш, юриш; изчиллик, кетма-кетлик, бирин-кетинлик; узлуксизлик, давомийлик, тўхтовсизлик, муттасиллик; сурункалилик; بِالـ~ бирин-кетин, изма-из, кетма-кет, пайдар-пай, қаторасига, тўхтамасдан; навбат билан, тартиб билан; 2) *спорт.* эстафета (*югуриш, сузиш ва бошқа мусобақаларнинг бир тури*), эстафета югуриши; ~ لِلرِّجَالِ (لِلسَّيِّدَاتِ) ٤×١٠٠ 4x100 метрга эркаклар (*аёллар*) эстафета югуриши

– تَتَبُّعٌ изига (пайига, кетига) тушиш, орқасидан пойлаб бориш, таъқиб қилиш

– تَوَابِعُ *кўп.* асбоблар, буюмлар, жиҳозлар, зарурий қисмлар; 2) *астр.* йўлдошлар, сателлитлар; الشُّمُوسُ وَ ~هَا Қуёшлар ва уларнинг йўлдошлари; 3) *дин.* руҳлар (*эркак кишига ўхшагани*); أَصْحَابُ الـ~ وَ الْعَرَّافُونَ фолбинлар, ромчилар

– مُتَابَعَةٌ 1) эргашиш, изма-из бориш; риоя (амал) қилиш; 2) кузатиш; 3) давом эттириш; бирор нарсанинг давоми

– مُتَّبَعٌ 1. қабул қилинган, одат тусига кирган, ҳамма қабул қилган, ҳаммага маъқул бўлган; расм бўлиб қолган; 2. эргашиладиган (одат бўлиб қолган) нарса

– مُتَّبِعٌ 1) (*к. нингдир*) орқасидан эргашувчи; 2) давомчи, давом эттирувчи, издош

– مَتْبُوعٌ 1. орқасидан эргаштирувчи киши; бошлиқ, раҳбар, сардор; доҳий; 2. *грам.* аниқланмиш

– مُتَتَابِعٌ (*к. нингдир, н. нингдир*) ортидан изма-из борувчи, кетидан борувчи; навбатма-навбат, кетма-кет бўладиган; узлуксиз, тўхтовсиз, муттасил, доимий, сурункали бўладиган

تَبْغٌ، تِبْغٌ *кўп.* تُبُوغٌ тамаки

I تَبَلَ (*у*) تَبْلٌ қаттиқ чарчатмоқ, куч-қувватни олмоқ, тинка-мадорни қуритмоқ, ҳолдан тойдирмоқ, беҳол (бемажол) қилмоқ; бўшаштирмоқ (*касаллик ҳақида*); касалликкача олиб бормоқ (*севги ҳақида*); II تَبَّلَ бир нарса қўшиб хуштаъм (хушхўр) қилмоқ; зиравор, доривор, қайла *ва ш. к.* ларни қўшмоқ; V تَتَبَّلَ бирор нарса қўшилиб, хуштаъм (хушхўр) бўлмоқ, зиравор, доривор, қайла *ва ш. к.* ларнинг қўшилмоғи

– تَابِلٌ *кўп.* تَوَابِلُ зиравор, доривор, қайла, овқатни хушхўр қиладиган нарсалар; маза бериш ва хушбўй қилиш учун овқатга солинадиган зиравор, доривор

– تَبَّالٌ зиравор, доривор нарсалар сотувчи киши

– تَبُّولَةٌ таббула (*майдаланган буғдой, петрушка (кашнйчсимон кўкат) ва зайтун мойи қўшиб тайёрланган овқат*)

– مُتَبَّلٌ зираворланган, доriворланган, хуштаъм қилинган

– مُتَبِّلَاتٌ *кўп.* ўткир таъмли таомлар

I تَبَنَ (*и*) تَبْنٌ уй ҳайвонларига сомон едирмоқ; II تَبَّنَ тикилиб қарамоқ

– تُبَّانٌ *кўп.* تَبَابِينُ калта шим, шорт (*турсиксимон калта шим*)

– تَبَّانٌ *кўп.* تَبَّانَةٌ сомон, похол сотувчи

– تَبَّانَةٌ *кўп.* ـاتٌ сомон, пичан (беда) сотадиган дўкон; ◊ دَرْبُ الـ~ (سِكَّةُ) *астр.* Сомон йўли

تِبْنٌ сомон, похол; – حُمَّى الـ~ безгак тури (*кўпроқ тоқ туёқли ҳайвонларда*)

– تِبْنَةٌ сомон, похол донаси

– تِبْنِيٌّ 1. сомон, похолга оид; 2. сомон ранг (оч сариқ, малла)

– مَتْبَنٌ *кўп.* مَتَابِنُ сомонхона

تَتَرٌ *жам.* татарлар

– تَتَرِيٌّ 1. татарларга оид; الـ~ـةُ татар тили; 2. татар

تَتْكٌ тепки (*милтиқда*)

تُتُنٌ тамаки

تَتَانُوسٌ، تِتَنُوسٌ *мед.* қоқшол (*одамни тириштириб, қотириб қўядиган юқумли касаллик*)

تُجَاهَ *қар.* وجه

I تَجَرَ (*у*) تِجَارَةٌ (*н. биландир*) савдо қилмоқ (فِي); III تَاجَرَ = I; IV أَتْجَرَ = I; VIII اِتَّجَرَ = I

– تَاجِرٌ *кўп.* تَجْرٌ، تِجَارٌ، تُجَّارٌ савдогар, тожир; ~ الْجُمْلَةِ

кўтарафуруш, кўтарачи; кўтара (улгуржи) савдо қилувчи савдогар; الْمُفَرِّق ~ чакана савдо қилувчи савдогар; بِالْعُمُولَة ~ воситачи савдогар; بِضَاعَةٌ ~ةٌ бозоргир (бозори чаққон) мол, товар

– تِجَارَةٌ 1) тижорат, савдо-сотиқ, коммерция; الـ~ُ الدَّاخِلِيَّةُ ички савдо; الـ~ُ الخَارِجِيَّةُ ташқи савдо; الـ~ُ الدُّوَلِيَّةُ халқаро савдо; الـ~ُ الْجُمْلَة улгуржи савдо; الْمُفَرَّق ~ *вки* التَّجْزِئَة ~ُ чакана савдо; الـ~ُ الْخَاصَّة أَعْمَالُ хусусий савдо; الْمُرُور ~ кўчма савдо, транзит савдо; الـ~ُ وَ الْإِجَارَة савдо ва ижара; أَرْبَابُ الـ~ тижорат арбоблари, савдогарлар, тожирлар, коммерсантлар; 2) мол, товар (*савдодаги*)

– تِجَارِيٌّ савдо-сотиққа, тижоратга, коммерцияга оид; الاتِّفَاقِيَّةُ الـ~ةُ савдо шартномаси; بَيْتٌ ~ а) савдо уйи, савдо фирмаси; б) савдо агентлиги (*муассаса*); التَّبَادُلُ الـ~ айрибошлаш (бартер) савдоси; رَأْسُمَالُ الـ~ савдо капитали; شَرِكَةٌ ~ةٌ савдо ширкати (компанияси); غُرْفَةٌ ~ةٌ савдо палатаси

– مَتْجَرٌ[1] савдо-сотиқ, тижорат, коммерция

– مَتْجَرٌ[2] кўп. مَتَاجِرُ 1) савдо қилиш жойи; дўкон, магазин; 2) товар, мол (*савдодаги*)

– مَتْجَرِيٌّ савдо-сотиққа, тижоратга, коммерцияга оид

تَحْتٌ (*бирор н. нинг*) остки қисми, ост

– تَحْتَ остида, тагида; остидан, тагидан; пастроқда; الْأَرْض ~ а) ер остида; б) еrosti (*сиф.*) الْأَرْض ~ السِّكَّةُ الْحَدِيدِيَّةُ метро; لِـ~ пастга; مِنْ ~ остидан, тагидан; الْوِسَادَة ~ مِنْ ёстиқ тагидан; الصِّفْر ~ нолдан паст; عُنْوَان ... ~ ... сарлавҳаси остида (номли); الطَّبْع ~ босмахонада турган; زَعَامَة ... ~ ... раҳбарлиги остида; يَدِهِ~ унинг қўл остида; تَصَرُّفِهِ ~ унинг ихтиёрида (тасаррувида); السِّلَاح ~ بَقِيَ ҳарбий ҳолатда турмоқ; عَيْنِ رِجَالِ الْبُولِيسِ ~ полиция кўз олдида (кўз ўнгида); طَيِّ الْخَفَاء ~ сирли, яширин, пинҳоний; أَمْرِكَ ~ (أَنَا) (*мен*) хизматингга тайёрман!; مِنْ ~ لِـ~ яширинча, пинҳона; إِلَى ~ مِنْ ~ يَجْرِي هَذَا пинҳоний (яширинча) амалга ошади; تَحْتُ пастда, қуйида, тубанда

تَحْتَانِيٌّ пастки, ички; مَلَابِسُ ~ةٌ ички кийимлар

– تَحْتَرْضِيٌّ ер остидаги; مَمَرٌّ ~ еrosti йўли

– تَحْتِيٌّ 1) пастки, қуйидаги; 2) қуйидан амалга ошадиган

(تحف) IV أَتْحَفَ (*н. нидир*) тортиқ қилмоқ, совға қилмоқ, тухфа қилмоқ, (*н. нидир*) совға қилиб улашмоқ (ب); (*н. биландир*) хурсанд қилмоқ (ب)

– تُحْفَةٌ кўп. تُحَفٌ 1) туҳфа, ҳадя, совға; 2) қимматли, ноёб нарса, ажиб (ғалати) нарса; 3) бадиий асар, расм, сурат; دَارُ التُّحَفِ музей

– تُحَفْجِيٌّ кўп. تُحَفْجِيَّةٌ наркотик моддалар сотувчи

– مَتْحَفٌ кўп. مَتَاحِفُ музей; الْحَضَارَات الشَّرْقِيَّة ~ُ шарқ маданияти музейи

I تَخَّ (تخ) (у) تُخُوخَةٌ ачиб қолмоқ, ачимоқ; IV أَتَخَّ (*хамирни*) кўпиртирмоқ, кўпчитмоқ

– تَخٌّ кўпган хамир, кўпчиган хамир

(تخت) II تَخَّتَ мебеллар билан жиҳозламоқ, жиҳозлатмоқ

– تَخْتٌ кўп. تُخُوتٌ 1) курси; скамейка; 2) минбар, трибуна; 3) суянчиғи йўқ, пастак, кенг тахта каравот, кат; 4) каравот; 5) тахт; 6) (*цитра, уд, най, гижжак асбоблари иштирокидаги*) оркестр; الثِّيَاب ~ кийим жавони, гардероб; الْغِنَاء ~ саҳна, эстрада; الْمَمْلَكَة ~ пойтахт

– تَخْتَةٌ 1) тахта; синф доскаси; 2) стол, парта

تَخْتَخَ ачимоқ, ачиб қолмоқ; чиримоқ; илма-тешик қилиб юбормоқ (*қуртлар*)

– تَخْتَخَةٌ ачиб қолиш, айниш; чириш; бузилиш (*бирор н. нинг сифати*)

تَخْتَرَوَانٌ кўп. ـاتٌ — тахтиравон

I تَخَذَ (а) تَخْذٌ олмоқ, тутмоқ

I تَخَمَ[1] (تخم) (и) تَخْمٌ чекламоқ, чегараламоқ, (*бирор н. ни*) чегаралаб қўймоқ; تَخِمَ[2] (у) تَخْمٌ овқатни ҳазм қила олмасликни келтириб чиқармоқ; تَخِمَ (а) تُخَمَةٌ овқатни ҳазм қила олмаслик касали билан оғримоқ (*сол.* وَخِمَ) ; III تَاخَمَ чегарадош бўлмоқ, ёндош бўлмоқ; IV أَتْخَمَ 1) овқатни ҳазм қила олмасликни келтириб чиқармоқ; 2) бўкиб қолмоқ; VIII اتَّخَمَ 1) овқатни ҳазм қила олмаслик касали билан оғримоқ; 2) бўкиб қолмоқ

– تَخْمٌ кўп. تُخُومٌ чегара, чек, ҳад

– تُخَمَةٌ овқатни ҳазм қила олмаслик

– مُتَاخِمٌ 1) чегарадош, қўшни, бир-бирига яқин, чегарага оид; 2) лимит (чегара) ланган, лимити (чегараси) белгиланган

– مُتْخَمٌ бўкиб қолган

– مُتَّخِمٌ 1) овқатни ҳазм қила олмаслик касали билан оғриган киши; 2) касал, бемор

I تَخُنَ (а) تُخُنٌ семирмоқ, тўлишмоқ

– تُخْنٌ 1) йўғонлик, тўлалик (*бадан*); 2) катта ўлчам (*размер*) (*сол.* ثِخَنٌ)

– تَخِينٌ = ثَخِينٌ

تَرَابِيزَةٌ кўп. ـاتٌ — (зиёфат) дастурхони (столи)

تُرَاثٌ қар. ورث

تِرَاجِيدِيَا трагедия, фожиа; фалокат, даҳшат

تَرَاخُومَا *мед.* трахома, шиллиқлиқ

تْرَامْ трамвай

– ـَاتٌ **кўп.** تْرَامْوَايٌ — трамвай

تْرَانْزِيتٌ транзит

تْرَانْزِيتٌ = تْرَانْسِيتٌ

تَرِبَ[1] (а) تَرَبٌ чангли (ғуборли) бўлмоқ; 1) تَرِبَ[2] (а) камбағаллашмоқ, фақир бўлмоқ; ـَتْ يَدَاهُ яхшилик кўрмасин (*сўзма-сўз:* икки қўли фақирликка юз тутсин!); II تَرَّبَ чангимоқ, чангитмоқ, чанг билан қопламоқ; III تَارَبَ тенгдош бўлмоқ, бир қурам бўлмоқ; IV أَتْرَبَ 1) чанг билан қопламоқ; 2) бойимоқ, бадавлат бўлмоқ, давлатманд бўлмоқ; V تَتَرَّبَ чанг билан қопланмоқ, чангланмоқ

– تُرَابٌ **кўп.** أَتْرِبَةٌ 1) тупроқ, чанг, тўзон, ғубор; ~ ذَرَّةُ чанг зарраси; 2) чанг, тўзон; хок; тупроқ; ~ الْوَطَنِ она ер; она тупроқ, ватан; ~ الْحَدِيدِ темир рудаси; ~ مَعْدَنِيٌّ руда; ~ نِفْطِيٌّ **мин.** озокерит, тоғ муми.

– تُرَابَةٌ цемент (*Сурияда*)

– تُرَابِيٌّ 1) чангга оид, ғуборли; 2) ерга оид, тупроқдан қилинган; الْأَعْمَالُ الـ~ـةُ тупроқ ишлари; 3) бўзарган, оқарган, кулранг

– تَرِبٌ чанг босган, чангланган; чангли, ғуборли

– تِرْبٌ **кўп.** أَتْرَابٌ тенгдош; бир қурам; ўртоқ

– تُرْبَةٌ **кўп.** تُرَبٌ 1) ер, замин; тупроқ; ~ سَوْدَاءُ қора тупроқ; ~ صَفْرَاءُ **еки** نَبَاتِيَّةٌ сариқ тупроқ, соғ тупроқ; 2) қабр, лаҳад, гўр

– تُرَابِيٌّ **кўп.** تُرَابِيَّةٌ гўрков

– تَرِيبَةٌ **кўп.** تَرَائِبُ кўкрак, кўкс, сийна

– مُتَرَّبٌ чанг билан қопланган, чанг босган, чангланган

– مَتْرَبَةٌ фақирлик, камбағаллик, бечоралик

تْرَابِيزَةٌ = تَرَبِيزَةٌ

تَرْبَسَ 1) зулфинни суриб беркитмоқ; 2) тўсмоқ, тўсиб қўймоқ бирор нарсалар билан тўсиқ пайдо қилмоқ; цеп (баррикада) қурмоқ

– تِرْبَاسٌ **кўп.** تَرَابِيسُ 1) қулф; занжир, зулфин, тиргак; сурма зулфин, пўкидон; 2) бир тахта тунука; брус (*чорқирра ёки бошқа шаклдаги ёғоч, темир в ҳ. к.*); 3) затвор (*очиб-ёпувчи механизм - тўпда, милтиқда*)

– تَرْبِسٌ зараркунанда (*ғўзадаги*)

– تَرْبَسَةٌ 1) зулфинни суриб беркитиш; 2) баррикадалар (цеп) қўйиш

تَرْبَنَ **мед.** трепанация қилмоқ (*суякни пармалаб, касал жойини очмоқ ёки аниқламоқ ва даволамоқ*)

– تِرْبَانٌ **мед.** трепан (*даволаш мақсадида суякни пармалаб тешадиган аабоб*)

– تَرْبَنَةٌ **мед.** трепанация

تَرْبَنْتِينٌ трепантин (*нинабаргли дарахтлар танасидан олинадиган қуюқ шира*)

تُورْبِينٌ = تُرْبِينٌ

تَرْتَرَ ҳаракатга келтирмоқ, қимирлатмоқ, жилдирмоқ

– تَرْتَرٌ **жам.** ялтироқ тангачалар

– ـَاتٌ **кўп.** تَرْتَرَةٌ — ялтироқ тангача

تِرِتْيُومٌ **кимё.** тритий (*водороднинг радиоактив изотопи - термоядровий реакциялар учун ишлатилади*)

تَرَجَ (а) تَرَجٌ (*бирор к. дан*) яширинмоқ, бекинмоқ

تَرْجَمَ 1) таржима қилмоқ (*бир тилдан бошқасига,* مِنْ لُغَةٍ إِلَى أُخْرَى); 2) изоҳламоқ, шарҳламоқ, тушунтириб бермоқ, талқин қилмоқ, очмоқ; 3) ифодаламоқ, ифода қилмоқ, айтмоқ, билдирмоқ, баён қилмоқ, кўрсатмоқ; ~ عَنْ شُعُورِهِ ўз ҳис-туйғусини ифода этмоқ; 4) (*к. нингдир*) таржимаи ҳолини ёзмоқ (لِـ)

– تُرْجُمَانٌ **кўп.** تَرَاجِمَةٌ таржимон, тилмоч, драгоман (*Шарқ мамлакатларидаги Оврупо элчихоналарида*)

– تَرْجَمَةٌ **кўп.** تَرَاجِمُ, تَرْجَمَاتٌ 1) (*бир тилдан иккинчи бир тилга*) таржима; изоҳлаш, шарҳлаш, тушунтириб бериш, талқин қилиш, очиш; 3) таржимаи ҳол; ~ الْحَيَاةِ таржимаи ҳол; ~ ذَاتِيَّةٌ автобиография, бирор шахснинг ўзи ёзган биографияси, таржимаи ҳоли

– مُتَرْجَمٌ 1. (*бир тилдан иккинчи бир тилга*) таржима қилинадиган; 2. таржимаи ҳоли ёзилаётган киши

– مُتَرْجِمٌ 1. (*бир тилдан иккинчи бир тилга*) таржима қиладиган; 2. 1) таржимон; 2) биограф (*машҳур шахсларнинг биографиясини тузувчи, таржимаи ҳолини ўрганувчи киши*)

I تَرِحَ (а) تَرَحٌ хафа бўлмоқ, қайғурмоқ, ранжимоқ; II تَرَّحَ хафа қилмоқ, қайғуга солмоқ, қайғуртирмоқ; IV أَتْرَحَ = II; V تَتَرَّحَ хафа бўлмоқ, қайғурмоқ, дили оғримоқ, ранжимоқ

– تَرَحٌ **кўп.** أَتْرَاحٌ қайғу, ҳасрат, ғам-ғусса; андуҳ; дард-алам; хафалик, хафагарчилик, дилсиёҳлик

– تَرِحٌ хафа бўлган, ранжиган, дили сиёҳ бўлган

I تَرِزَ (а) تَرَزٌ 1) қуримоқ; суви қочмоқ; 2) қаттиқ бўлмоқ, қотиб қолмоқ

– تَارِزٌ 1) қуриб қолган, қовжираган, суви қочган, қуруқ, қуриган; 2) қаттиқ, қотган

تَرْزِيٌّ **кўп.** تَرْزِيَّةٌ кийим тикувчи, чевар, машиначи; ~ إِفْرَنْجِيٌّ оврупоча кийимлар тикувчи

(ترس) II تَرَّسَ 1) қалқон билан тўсмоқ; 2) тўсмоқ, тўсиб қўймоқ, ғов солмоқ, баррикадалар (цеплар) қурмоқ; V تَتَرَّسَ 1) қалқон билан ҳимояланмоқ; (*бирор н. ни*) қалқон қилиб ҳимояланмоқ; 2) (*бирор жойда*) баррикада (цеплар) қуриб ҳимояланмоқ (паналанмоқ) (فِي)

– تَارِسٌ қалқон билан қуролланган; لَا يَسْتَوِي الرَّاجِلُ وَ الْفَارِسُ وَ الـ~ـُ الْأَكْشَفُ وَ **мтл.** пиёда отлиққа тенг келмайди, қалқони йўқ – қалқони борга

– تَرَّاسٌ **кўп.** تَرَّاسَةٌ 1) қалқон ясайдиган уста; 2) юк ташийдиган ҳайвонларни ҳайдаб юрувчи киши

– تَرَاسَةٌ қалқон тайёрлаш (ясаш)

– تَرْسٌ бузуқ одам, ахлоқсиз одам, суюқоёқ, саёқ одам; қўшмачи, далла

– تُرْسٌ кўп. أَتْرَاسٌ، تُرُوسٌ қалқон; سَمَكُ الـ~ палтус (балиқнинг бир тури)

– تِرْسٌ кўп. تُرُوسٌ (бирор н. нинг) тиши; ~ عَجَلَةٌ بِـ тишли гилдирак; صُنْدُوقُ التُّرُوسِ тех. узатмалар қутиси

– تَرْسَانَةٌ، تَرْسْخَانَةٌ кўп. ـاتٌ 1) арсенал, аслаҳахона, қуролхона, қурол-яроғ омбори; 2) док (*кемалар тузатадиган корхона*), верф (*кемалар қуриладиган ёки таъмир қилинадиган корхона*)

– تَرْسَةٌ кўп. ـاتٌ тошбақа

– مِتْرَسٌ кўп. مَتَارِسُ ёки مِتْرَاسٌ кўп. مَتَارِيسُ 1) тупроқ девор; тупроқ тўкиб ясалган баландлик, тепалик; уюм; бруствер (*окоп тепасига уюлган тупроқ, окоп олдидаги ясама дўнглик*); 2) тўсиқ, цеп (баррикада); أَقَامَ مَتَارِيسَ цеп (баррикада) лар қурмоқ; 3) сурма зулфин, лўкидон

– مِتْرَسَةٌ 1) қалқон; 2) сурма зулфин, лўкидон; 3) тупроқ девор, уюм, кўтарма; бруствер; 4) окоп

تَرْسِينَةٌ кўп. ـاتٌ — айвон, пешайвон; балкон

I تَرِعَ (а) تَرَعٌ тўла бўлмоқ, тўлдирилмоқ; IV أَتْرَعَ қирғоғигача тўлдирмоқ, лиммо-лим қилмоқ

– تَرِعٌ тўла, лиммо-лим, лим тўла; حَوْضٌ ~ тўлиб турган ҳовуз

– تُرْعَةٌ кўп. تُرَعٌ 1) канал; إِيرَادٍ ~ киритиш канали; تَصْرِيفٍ ~ чиқариш канали; عُمُومِيَّةٌ ~ асосий (бош) канал; فَرْعِيَّةٌ ~ канал тармоғи; канал шаҳобчаси; 2) эшик; إِنَّ مِنْبَرِي هٰذَا عَلَى ~ مِنْ تُرَعِ الْجَنَّةِ ҳад. менинг бу минбарим жаннат эшикларидан бири устидадир; 3) боғ, кўкаламзор, чаманзор

– مُتْرَعٌ қирғоғигача тўлдирилган, лиммо-лим қилинган

تُرْغُلَّةٌ кўп. ـاتٌ — ғуррак, кумри

I تَرِفَ (а) تَرَفٌ бадавлат, тўқ яшамоқ, фаровонликда яшамоқ, фаровон турмуш кечирмоқ; IV أَتْرَفَ 1) бадавлат, тўқ яшашни таъмин этмоқ; суймоқ, эркаламоқ; 2) эркаланмоқ; севилмоқ; бадавлат, тўқ яшашга ўрганган бўлмоқ; V تَتَرَّفَ бадавлат, тўқ яшамоқ, фаровон турмуш кечирмоқ

– تُرْفَةٌ، تَرَفٌ 1) дабдаба, ҳашамат, ҳашам; тўқлик, фаровонлик; 2) табиати нозиклик, нозик табиатлилик

– مُتْرَفٌ 1) фаровонликда яшовчи, бекаму кўст яшовчи; 2) эрка, эркатой, тантиқ, инжиқ, талтайган; дабдабага берилган, ҳашаматли ҳаётга ўрганган

تَرْفَاسٌ трюфель (*қўзиқориннинг бир тури*)

تَرْقُوَةٌ кўп. تَرَاقٍ ўмров; ◊ بَلَغَتْ رُوحُهُ التَّرَاقِيَ ўлим арафасида турмоқ (бўлмоқ)

I تَرَكَ (у) تَرْكٌ 1) тарк этмоқ, ташлаб кетмоқ; ~ هُ وَشَأْنَهُ (бирор к. ни) тинч қўймоқ, ўз ҳолига қўймоқ; أَثَرًا ~ а) из қолдирмоқ; б) (*х. дадир*) таассурот қолдирмоқ, кучли таассурот қолдирмоқ (عَلَى); 2) ўзидан сўнг мерос қилиб қолдирмоқ; 3) ташламоқ, отмоқ; 4) тонмоқ, воз кечмоқ, рад қилмоқ; 5) тақдим қилмоқ, бермоқ, имкон бермоқ, ҳавола қилмоқ, рухсат бермоқ; ~ هُ يَهْرُبُ у унинг қочиб кетишига имкон берди; II تَرَّكَ турклаштирмоқ; III تَارَكَ 1) (*бирор к. ни*) ўз ҳолига қўймоқ; 2) вақтинча яраш аҳди тузмоқ; V تَتَرَّكَ турклашмоқ

– تَتْرِيكٌ турклашиш

– تَرْكٌ қолдириш, ташлаш; (*бирор н. дан*) воз кечиш, кечиш, тарк қилиш

– تُرْكٌ жам. кўп. أَتْرَاكٌ турклар

– تُرْكُمَانٌ жам. туркманлар

– تُرْكُمَانِيٌّ 1. туркманларга оид, туркманча; الـ~ـةُ туркман тили; 2. туркман

– تَرِكَةٌ кўп. ـاتٌ — мерос

– تُرْكِيٌّ 1. туркларга оид, туркча; دَخَلَتِ العِبَارَةُ عَلَيْهِ بِالـ~ кар. دَخَلَ; الـ~ـةُ турк тили; 2. турк

– تُرْكِيَّةٌ 1) туркий, насл-насаби турк; 2) лингв. туркизм (*келиб чиқиши туркча, туркий бўлган сўзлар*)

– تَرِيكَةٌ кўп. تَرَائِكُ қари қиз, бўйдоқ

– مُتَارَكَةٌ (шунингдек: السِّلَاحِ ~) яраш, вақтинчалик, мувaққат сулҳ

– مَتْرُوكٌ ташлаб кетилган, ўз ҳолига қолдирилган

– مَتْرُوكَاتٌ кўп. мерос қилиб қолдирилган мол-мулк; الرُّكَّابِ ~ йўловчилар унутиб қолдирган нарсалар

– مُسْتَتْرِكٌ туркшунос, туркolog

تَرَكُوتَّةٌ терракота (*куйдирилган қизғиш-жигарранг гил, балчиқ*)

طُرُمْبَةٌ=تُرُمْبَةٌ

تُرُمْبِيطَةٌ кўп. ـاتٌ — труба (*карнайсимон мусиқа асбоби*)

– تُرُمْبِيطْجِيٌّ кўп. ـةٌ трубачи, сигналчи

تُرْمُسٌ жам. бот. люпин, бўрилўккак (*ўтсимон ўсимлик*)

– تُرْمُوسَةٌ кўп. ـاتٌ — бот. бўрилўккак

تِرْمُوسٌ، تِرْمُسٌ термос

تِرْمُومِتْرٌ кўп. ـاتٌ — термометр; فَارِنْهَيْتٌ ~ Фаренгейт термометри; مِئَوِيٌّ ~ Цельсий термометри

تُرُنْجٌ жам. лимонлар, турунж

– تُرُنْجَانٌ бот. лимонўт

– تُرُنْجَةٌ кўп. ـاتٌ — лимон, турунж

I تَرِهَ (а) تَرَهٌ беҳуда, майда-чуйда, арзимас ишлар билан шуғулланмоқ

– تُرَّهَةٌ кўп. ـاتٌ — 1) арзимаган нарса, майда нарса; аҳамиятсиз нарса; 2) уйдирма, ёлғон-яшиқ, бўҳтон, тўқилган гап; тўқима; бемаъни нарса (иш); аҳмоқлик; 3) энг қисқа йўл; تُرَّهَاتُ الْأَمَانِيِّ беҳуда, алдоқчи умидлар

تِرَةٌ кар. وتر

~ **سُوَارِيٌّ** харб. взвод (*аскарий бўлинма*); **تُرُوبٌ** *кўп.* **اتٌ** — отлиқ аскарлар (суворийлар) взводи

**تُرُوسْتٌ** *кўп.* **اتٌ** — трест (*бир соҳадаги корхоналар идораси*)

**تُرُولِّي** 1) вагонетка; дрезина (*темир йўлда юрадиган моторли ёки моторсиз арава, вагон*); 2) *эл.* контактли ролик (*электр шнурини илиш учун ишлатиладиган чинни ғалтак*); 3) шунингдек **بَاصُ ~** троллейбус; **سَائِقُ الـ~** троллейбус ҳайдовчиси

**تِرْيَاقٌ** заҳарга қарши дори, тарёқ; **أَبْيَضُ ~** *бот.* кучала (ҳолли); ~ **فَارُوقٌ** *кар.* **فَارُوق ~** ёки **فَارُوقِيٌّ**: **كَانَ هٰذَا خَيْرَ ~** бу энг яхши дори бўлади; **مَتَى يَجِيئُونَ بِالـ~ مِنَ الْعِرَاقِ يَكُونُ الْمَرِيضُ قَدْ مَاتَ** *мтл.* Ироқдан заҳарга қарши дори келгунча, касал ўлиб бўлади (*талқон тиқилганда, сувга буюриш дегандек*)

— **تَرِيقَةٌ** танбеҳ, танбеҳ бериш; **... أَشْبَعَهُ ~ وَ تَقْرِيعًا عَلَى ...** учун бирор кишига яхшигина танбеҳ бермоқ

**تِرِيكُو** 1) трико, тринка (*баданга ёпишиб турадиган кийим*); тўқима мато; 2) трикотаж, трикотаж моллари

**تُرْجَةٌ** *кўп.* **تُرَجَاتٌ**, **تُرَجٌ** дастгоҳ; поя (*баланд стол*)

**تُرْكَةٌ** *кўп.* **تُرَكَاتٌ**, **تُرَكٌ** = **تُرْكَةٌ**

I **تَسَعَ** (а) **تَسْعٌ** тўққизинчи бўлмоқ; IV **أَتْسَعَ الْقَوْمُ**: ~ жамоат тўққизта бўлди

— **تَاسِعٌ** тўққизинчи

— **تَاسُوعَةٌ**, **تَاسُوعَاءُ** тосуа (*муҳаррам ойининг тўққизинчи куни*)

— **تُسَاعَ** тўққизтадан

— **تُسَاعِيٌّ** тўққизтадан иборат

— **تُسْعٌ** *кўп.* **أَتْسَاعٌ** тўққиздан бир

— **تِسْعَةٌ**, **تِسْعٌ** тўққиз; **تِسْعَةَ عَشَرَ** ёки **تِسْعَ عَشْرَةَ** ўн тўққиз

— **تِسْعَةٌ** *кўп.* **اتٌ** — *карт.* тўққизлик

— **تِسْعُونَ** тўқсон

— **تِسْعِينَاتٌ** *кўп.* тўқсонинчи йиллар

**تِشْرِينُ**: **الْأَوَّلُ ~** октябрь; **الثَّانِي ~** ноябрь

**تِشْكِيٌّ** *мн.* **تِشْكِيَّةٌ** чех

— **تِشِيكٌ** *жам.* чехлар

— **تِشِيكِيٌّ** чехларга оид, чехча; **الـ~ـةُ** чех тили

**تَعْ** *халқ.* = **تَعَالَ** (*кар.* علو)

I **تَعِبَ** (а) **تَعَبٌ** 1) чарчамоқ, ҳормоқ, толмоқ, чарчаб қолмоқ, зерикмоқ, зерикиб кетмоқ; **لَا يَتْعَبُ** *мажҳ.* чарчамас, толмас, ҳормас-толмас, тинмайдиган, толиқмайдиган, серғайрат; 2) меҳнат қилмоқ, ишламоқ; **~ مِنْ هٰذَا** бу унинг жонига тегди; IV **أَتْعَبَ** 1) толиқтирмоқ, чарчатмоқ, қийнаб қўймоқ, қийин аҳволга солиб қўймоқ, уринтирмоқ, овора қилмоқ, ташвишга солмоқ; ~ **نَفْسَهُ ...** (*бирор н. билан*) ўзини уринтирмоқ, ўзини ташвишга солмоқ; 2) зериктирмоқ, жонга тегмоқ, безор қилмоқ; овора қилмоқ, безовта қилмоқ, уринтирмоқ

— **أَتْعَابٌ** *кўп.* иш ҳақи; музд, мукофот; гонорар, қалам ҳақи; **مُقَدَّمُ ~** бай пули, заколат

— **تَعَبٌ** *кўп.* **أَتْعَابٌ** 1) чарчаганлик, ҳорганлик, толиққанлик, чарчаш, ҳориш; 2) зўр ғайрат, диққат-эътибор; меҳнат, иш; 3) қийналиш, сиқилиш; мушкуллик, жонсараклик, безовталик

— **تَعِبٌ**, **تَعْبَانُ** чарчаган, ҳорган, толиққан

— **مُتْعَبٌ** ҳорган, толиққан, зериккан

— **مُتْعِبٌ** чарчатадиган, зериктирадиган, душвор, қийин, мушкул, оғир, танг; безовталик (ташвиш) келтирувчи, таҳликага солувчи; қийин, оғир, машаққатли

— **مَتْعَبَةٌ** *кўп.* **مَتَاعِبُ** қийинчилик, мушкуллик, танглик; *кўп.* ишлар, меҳнатлар, ҳаракатлар

— **مَتْعُوبٌ** = **تَعِبٌ** ; **عَلَيْهِ ~** зўрлаб (ўзини қийнаб) топилган, қўлдан келса-келмаса уриниб қилинган; зўрма-зўраки (*мас., баҳона*)

**تَعْتَعَ** 1) қимирлатмоқ, қўзғатмоқ, жилдирмоқ, юргизмоқ; 2) шунингдек **~ فِي كَلَامِهِ** сўзида тутилиб-тутилиб қолмоқ, тили гапга келмай қолмоқ

— **تَعْتَعَةٌ** 1) ўзгариш, силжиш, юриб кетиш, олға босиш; 2) дудуқлик, соқовлик

I **تَعَسَ** (**تعس**) **تَعِسَ** (а) **تَعْسٌ** бахтсиз бўлмоқ, чор-ночор аҳволда бўлмоқ; **تَعَسَ** (а) **تَعْسٌ** бахтсиз қилмоқ, ҳалок қилмоқ; фақир ҳолатга келтирмоқ; IV **أَتْعَسَ** = **تَعَسَ**

— **تَعْسٌ**, **تَعَاسَةٌ** бахтсизлик, камбағаллик, бечоралик, фақирлик, бечораҳоллик

— **تَعِسٌ** бахтсиз, бахти қора, толеи паст, шўрпешона; аянчли, ачинарли; ночор, ожиз

— **تَعِيسٌ** *кўп.* **تُعَسَاءُ** = **تَعْسٌ**

I **تَفَّ** (**تف**) (а/у) **تَفٌّ** тупурмоқ; II **تَفَّفَ** 1) ўз нафратини "суф-е!" сўзи билан ифода этмоқ (**تُفًّا لِـ ...**); 2) оёқни тозаламоқ, тирноқни кирлардан тозаламоқ

— **تُفٌّ** тирноқ орасидаги кир

— **تُفًّا** туф, туф-е, тфу-а!

— **تُفَافٌ** сўлак

— **تَفَافٌ** *бот.* сутлама, ихрож (*заҳарли оқ шира чиқарадиган ўт*)

— **تُفَّةٌ** *кўп.* **اتٌ** — тупук, тупурик

**تَفْتَةٌ**, **تَفْتَا** тафта (*газлама нави*)

I **تَفِيَ** (а) **تَفًا** ғазабланмоқ, жаҳлланмоқ, жаҳли чиқмоқ

**تَفْتِنَةٌ** *химё.* анилин (*бўёқ ва дори тайёрлашда ишлатиладиган мойсимон заҳарли рангсиз модда*); **مِلْحُ ~** анилин тузи

**تُفَّاحٌ** *жам.* олмалар; **الـ~ الْفَارِسِيُّ** шафтолилар; **شَرَابُ الـ~** сидр, олма виноси (*олма шарбатидан тайёрланадиган шароб*)

— **تُفَّاحَةٌ** *кўп.* **اتٌ** — 1) олма; 2) олма дарахти; **آدَمَ ~** кекирдак

— **تُفَّاحِيٌّ** уругхўр сайроқи қуш

– تُنْقُخَة уруғхўр сайроқи қуш; ~ خَضْرَاء зяблик (*сайроқи қуш*)

I تَفَلَ (*у,и*) تَفْل тупурмоқ

– تُفَال тупук; тупуриш, тупурик

– تَفَّال кўп тупурадиган одам

– تَفَل ёқимсиз ҳид (*оғиздаги*)

– تَفِل (*оғизда*) ёқимсиз ҳиди бор (*одам*)

– تُفَل оз миқдорда, озгина

– مُتَفَّلَة кўп. مُتَافِل туфдон

تُفَنْكَة милтиқ, тўфанг

I تَفِهَ (*а*) تَفَهًا, تَفَاهَة 1) аҳамиятсиз бўлмоқ, арзимас бўлмоқ; оз миқдорда бўлмоқ, озгина бўлмоқ; 2) бемаза бўлмоқ, таъмсиз бўлмоқ (*овқат ҳақида*)

أَتْفَهُ 1) жуда ҳам оз миқдорда, энг арзимас; ~ غَضِبَ لِـ арзимас нарсаға ҳам аччиқланмоқ; 2) энг бемаза, энг таъмсиз; 3) энг оддий, энг сийқаси чиққан; ҳар куни бўлиб турадиган; одатдаги, чайналган, одми

– تَافِهَة кўп. تُرَّافِه жуда арзимас нарса, майда-чуйда нарса, майда нарса, арзимайдиган нарса

– تَفَاهَة кўп. اتٌ — 1) унча катта бўлмаган ўлчам, миқдор; арзимаган (аҳамиятсиз) нарса, майда-чуйдалик; 2) мазасизлик, таъмсизлик (*овқат ҳақида*)

– تَفَه аҳамиятсизлик, арзимаслик, салмоқсизлик

– تَافِه = تَفِه

– تُفَة, تُفَّة кўп. اتٌ, — силовсин; қора қулоқ (*йиртқич сут эмизувчи ҳайвон*)

– تَفَّة = تُفُّوه

تَقَالَة (تَقُلَ *дан*) 1) вазн, оғирлик; 2) босма, преспапье; қоғоз бостириб қўйиладиган жиҳоз

فُرِي *қар.* تَقَاوِي

I تَقَنَ (*у*) تَقْن моҳирона қилмоқ; IV أَتْقَنَ (*н. нидир*) аъло даражада қилмоқ, мукаммал ўрганиб олмоқ; маҳорат, санъат кўрсатмоқ; ~ التَّكَلُّمَ بِاللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ араб тилида эркин гапирмоқ; (الصِّنَاعَةِ) كِفَايَتَهُ ~ ўз малакасини (маҳоратини) оширмоқ

– إِتْقَان балоғат, бекам-кўстлик, маҳорат, санъаткорлик, усталик; моҳирлик; бенуқсонлик, бежиримлик; ~بِـ мукаммаллик билан, аъло даражада; ~ عَدَمُ 1) мукаммал (баркамол, етук) эмаслик, такомиллашмаганлик, чалалик; 2) аниқлик

– إِتْقَان = تَقَانَة

– تِقْن уста, моҳир, ишбилармон, омилкор, уқувли

– مُتْقَن моҳирона қилинган

– مُتْقُون мукаммал, камолотга етган, баркамол, аъло, ғоят яхши

تِقْنِي техникага оид, техник

– تِقْنِيَّة техника

تَقِيَ (*и*) تُقًى (وَقَى *дан*) 1) сақланмоқ, эҳтиёт бўлмоқ, ўзини эҳтиёт қилмоқ; 2) (*худодан*) қўрқмоқ

– تُقًى, تَقْوَى тақво, диёнат, диндорлик, тақводорлик, художўйлик, мўминлик

– تَقِيّ кўп. أَتْقِيَاءُ, تُقَاةُ диндор, тақводор, художўй, мўмин

I تَكَّ (*а/у*) تَكّ 1) [illegible] 2) [illegible] (*мол ҳақида*); 3) (*овоз*) чиқармоқ, таратмоқ, тарқатмоқ; чиқилламоқ (*соат ҳақида*); II تَكَّكَ иштонбоғ ўтказмоқ; VIII اِتَّكَّ = II

– تَاكّ *бот.* тик (*иссиқ мамлакатларда ўсадиган кемабоп қаттиқ дарахт*)

– تَكَّة[1] кўп. اتٌ — чиқиллаш, чиқ-чиқ қилиш, тақиллаш; тиқ-тиқ қилиш

– تَكَّة[2] кўп. تِكَك скамейка, эшак, курси

– تِكَّة[3] кўп. تِكَك ип, боғич, иштонбоғ

تُكَأ *қар.* وَكَأ

تَكْتَكَ 1) оёқ қўймоқ, депсанмоқ, босмоқ, топтамоқ, оёқости қилмоқ; 2) чиқилламоқ; 3) қайнамоқ, кулкулламоқ; вишилламоқ, вижилламоқ

– تَكْتَكَة 1) депсаш, оёқ билан босиш, оёқости қилиш; 2) чиқиллаш; 3) қайнаш, кулкуллаш, вишиллаш, вижиллаш

تَكْتِيك тактика

(تَكْس) II تَكَّسَ такса (баҳо) белгиламоқ

– تَكْسِير белгиланган нарх (такса) бўйича ҳақ тўлаш; ~ بِيَالَة буюртмали (заказ қилинган) ҳақ

– تَكْسِي кўп. اتٌ — такси

تَكْلَة *қар.* وُكْلَة

تِكْنُولُوجِيَا технология

– تِكْنُولُوجِيّ технологияга оид, технологик

– تِكْنِيك техника

– تَكِيَّة кўп. تَكَايَا такия, бошпана, турар жой, манзил, мусофирхона, мискинлар уйи, ғарибхона

I تَلَّ (*у*) تَلّ ~ هُ لِلْجَبِينِ (*бирор н. ни*) йиқитмоқ

– تَلّ кўп. تُلُول, تِلَال, تِلَّة тепалик, дўнглик, баландлик, тепа; қўрғон

– تَلِّيّ баландликлар билан қопланган; паст-баланд

– تَلِيل бўйин

– تُلَيْل кичик тепалик, дўнглик, баландлик

تُلّ 1) тюль (*нафис тўр тўқима*); 2) чивинлардан ҳимояланиш тўри

تِلِبَاثِي телепатия (*узоқдан туриб фикр ва туйғуларни бошқа кишига билдира олиш қобилияти*)

تَلْتَلَ 1) тўлдирмоқ, тўлғазмоқ; 2) силкитмоқ, тебратмоқ; 3) безовта бўлмоқ, хавотирга қўймоқ

– تَلْتَلَة[1] тўлдириш, тўлғазиш

– تَلْتَلَةٌ[2] кўп. تَلاَتِلُ қийинчилик, кўнгилсизлик, кулфат, ғам-алам, бало, офат

تَلَجَ = تَلَّجَ II (تلج)

تُلُجٌ қар. وَلَجَ

تَالِدٌ кўп. تُوَالِدُ авлоддан авлодга ўтиб келган, ирсий, суяк сурган, наслдан наслга ўтган

– تُلْدٌ, تَلِيدٌ, تِلاَدٌ, مُتْلَدٌ авлоддан авлодга ўтиб келган, наслдан наслга ўтган, ирсий, суяк сурган; الطَّارِفُ وَ التِّلاَدُ меросга қолган ва янгидан ва янгидан қўлга киритилган (*мол-мулк*); مَجْدٌ تَلِيدٌ собиқ ёки ўтмишдаги шон-шуҳрат

– تَلِيدٌ Ажамда туғилиб, ислом ўлкасида вояга етган

تِلِسْكُوبٌ кўп. ـَاتٌ — телескоп

– تِلِسْكُوبِيٌّ 1) телескопга оид; 2) телескопик

تَلَعَ (تلع) I تَلْعٌ (а) تَلَعَ кўтармоқ; رَأْسَهُ ~ бошни кўтармоқ; تَلِعَ (а) узун бўлмоқ (*бўйин ҳақида*)

– أَتْلَعُ узун (*бўйин ҳақида*)

– تَلْعَةٌ кўп. تِلاَعٌ, تَلَعَاتٌ 1) баландлик, тепалик; кўтаринкилик, юксаклик; буюклик; 2) талвег (*водийнинг энг паст жойи*)

تِلِغْرَافٌ кўп. ـَاتٌ — 1) телеграф (*алоқа тури ва аппарати*); لاَ ~ سِلْكِيٌّ симсиз телеграф, радиотелеграф; شَمْسِيٌّ ~ гелиограф (1. Астр. *Қуёшни суратга олувчи фотоаппаратли телескоп;* 2. *метеор. Қуёшнинг нур сочиш вақтини автоматик равишда ёзиб борадиган асбоб*); 3) *ҳарб.* узоқ масофаларга ёруғлик сигнали берувчи асбоб); عَامُودُ الـ~ телеграф устуни; 2) телеграмма

– تِلِغْرَافْجِيٌّ кўп. تِلِغْرَافْجِيَّة телеграфчи

– تِلِغْرَافِيٌّ телеграфга оид; ~ا телеграф орқали

– تَلْغَفَ телеграф бермоқ

– تِلْغَافٌ телеграф

تَلِفَ (تلف) I تَلَفٌ (а) تَلِفَ ҳалок бўлмоқ, нобуд бўлмоқ, ўлмоқ, йўқолмоқ; IV. أَتْلَفَ 1) зиён (зарар) етказмоқ, бузмоқ, синдирмоқ, шикастламоқ, яроқсиз ҳолга келтирмоқ; 2) йўқ қилмоқ, ҳалок этмоқ; 3) кўп сарф этмоқ, исроф қилмоқ, совурмоқ, беҳуда кетказмоқ, нест-нобуд қилмоқ

– إِتْلاَفٌ 1) яроқсиз ҳолга келтириш; синдириш, шикастлантириш; 2) нобуд қилиш, йўқ қилиш, яксон қилиш

– تَالِفٌ кўп. تَوَالِفُ бузилган, шикастланган; яроқсиз ҳолга келган; سِنٌّ ~ةٌ шикастланган тиш; تَوَالِفُ الأَطْيَانِ харобаликка айланган мулклар (*к. ғадир қарашли боғ, чорбоғ, қишлоқ ва б.*)

– تَلَفٌ 1) зарар, талафот, нобудгарчилик; шикастланиш, бузилиш, ишдан чиқиш; تَعَرَّضَ لِلـ~ бузилишга олиб келинмоқ 2) ҳалок бўлиш, нобуд бўлиш

– تَلْفَانُ бузилган, яроқсиз; яроқсиз ҳолга келган

– تَلَفِيَّاتٌ кўп. талафотлар; зарарлар

– مِتْلاَفٌ 1. 1) кўп сарф қиладиган; وَقْتٍ ~ вақтнинг қадрига етмайдиган; 2) зарар келтирувчи; 2. 1) исрофгар, исроф қилувчи; 2) зараркунанда; бузғунчи

– مَتْلَفٌ, مَتْلَفَةٌ кўп. مَتَالِفُ 1) ҳалокат юз берган жой; 2) чўл, дашт, саҳро, биёбон; 3) ҳалокат сабаби

– مُتْلَفٌ бузилган, шикастланган, зарарланган

– مُتْلِفٌ 1) бузувчи, шикастлантирувчи, нобуд қилувчи; 2) ҳалокатли; зарарли

– مُتْلَفٌ = مَتْلُوفٌ

تِلْفَازٌ кўп. تَلاَفِيزُ телевизор

– تَلْفَزَةٌ телевидение

– تِلِفِزْيُونٌ, تِلِيفِزْيُونٌ 1) телевидение; 2) шунингдек: جِهَازُ الـ~ кўп. ـَاتٌ — телевизор

– تِلِفِزْيُونِيٌّ, تِلِيفِزْيُونِيٌّ 1. телевидениега оид, телевизион, теле = (*мас., телефильм, телестудия*); 2. телевидение ходими

تَلْفَنَ телефонда гаплашмоқ, телефон қилмоқ

– تَلْفَنَةٌ телефонда гаплашиш

تِلِفُونٌ, تِلِيفُونٌ кўп. ـَاتٌ — телефон; جِهَازُ الـ~ телефон аппарати; خَاطَبَ بِالـ~ телефонда гаплашмоқ

– تِلِفُونِيٌّ, تِلِيفُونِيٌّ телефонга оид; آلَةٌ ~ـةٌ телефон аппарати; ~ا телефонда

تِلْقَاءٌ, تِلْقَائِيٌّ қар. لقى

تِلْكَ ўша; қар. ذَا

تَلِمَ (تلم) I تَلْمٌ (а) تَلِمَ уятсиз (беҳаё, сурбет) бўлмоқ, қўпол (қўрс) бўлмоқ; تَلَمَ (и) تَلْمٌ бадном қилмоқ, шарманда қилмоқ

– تَلاَمَةٌ уятсизлик, беҳаёлик, сурбетлик, қўполлик; қўрслик

– تَلَمٌ кўп. أَتْلاَمٌ эгат, жўяк

– تَلِمٌ сурбет; қўпол, қўрс

تِلِمِتْرِيٌّ телеметрияга оид, телеметрик

– تِلِمِتْرِيَّةٌ телеметрия

تَلْمَذَ (*к. нидир*) ўкувчиликка олмоқ, (*к. нинедир*) ўкувчиси бўлмоқ

تَتَلْمَذَ (لَهُ); عَلَى يَدِهِ, ( ўқувчи бўлмоқ, (*к. нинедир қўлида*) ўқимоқ (عَلَى)

– تَلْمَذَةٌ 1) ўқиш; 2) ўқиш даври

– تِلْمِيذٌ кўп. تَلاَمِذَةٌ, تَلاَمِيذُ ўкувчи, тарбияланувчи; тингловчи; студент; حَرْبِيَّةٍ مَدْرَسَةٍ ~ ҳарбий билим юрти курсанти; خَارِجِيٌّ ~ қатнаб ўқийдиган ўкувчи; دَاخِلِيٌّ ~ интернатда яшаб ўқийдиган ўкувчи

تَلْمُودُ шунингдек: الـ~ Талмуд (*яҳудийларнинг муқаддас китоби*)

تَلِهَ (а) تَلَّهٌ I تَلَهَ 1) шошиб қолмоқ, ўзини йўқотиб қўймоқ; 2) эс-ҳушини йўқотмоқ, ақлдан озмоқ

– تَالِهٌ кўп. تُلَّهٌ шошиб қолган, ўзини йўқотиб қўйган; الْعَقْلِ ~ ақлсиз, ақлдан озган

(تلو) تَلاَ (у) تَلْوٌ, تُلُوٌّ 1) изидан (ортидан) бормоқ, юрмоқ; 2) келиб чиқмоқ, (*бирор н. нинг*) оқибати бўлмоқ; تَلاَ (у) تِلاَوَةٌ (*овоз чиқариб*) тиловат қилмоқ, ўқимоқ; (*нутқни*) ўқиб бермоқ; تُلِيَ بَعْضُ آيَاتِ الْقُرْآنِ мажҳ. Қуръони каримнинг бир неча оятлари қироат билан ўқилди; IV أَتْلَى ўз ортидан (изидан) боришга мажбур қилмоқ; VI تَتَالَى алмашинмоқ; изма-из бормоқ; X اِسْتَتْلَى 1) ўз ортидан (изидан) боришни талаб қилмоқ; 2) давом эттирмоқ (*мас. нутқни*)

– تَالٍ мн. تَالِيَةٌ изма-из борувчи, кейинги, сўнгги; яқиндаги; وَ بِالتَّالِي бас, шундай экан, ...; ва, демак ...

– تَتَالٍ бир-бирининг изидан бориш; кетма-кетлик; بِالتَّتَالِي бирданига, бир йўла

– تِلاَوَةٌ ўқиб бериш, тиловат қилиш (*овоз чиқариб*); ўқиш

– تِلْوٌ бориш, кетиш; келиш; риоя қилиш; ~ النَّاقَةِ туянинг боласи, бўталоқ

– تِلْوَ кетидан, орқасидан; -дан; الْوَاحِدُ ~ الْآخَرِ бирин-кетин, бири ортидан бири; جَامٌ ~ جَامٍ қадаҳ кетидан қадаҳ

– تَلِيٌّ ялтироқ тангачалар

– مُتَتَالٍ мн. مُتَتَالِيَةٌ навбатма-навбат келувчи, изчил, тадрижий

تَلِّيسٌ кўп. تَلاَلِيسُ қоп; ◊ لاَ تَجِدُ هَذَا وَ لَوْ بَذَلْتَ فِيهِ تَلاَلِيسَ مِنَ الْمَالِ бутун мол-дунёингни сарфласанг ҳам, буни топа олмайсан

تِلِغْزْيُونٌ қар. تِلِيفِزْيُونٌ

تِلِغُونٌ қар. تِلِيفُونٌ

I تَمَّ (а/и) تَمٌّ, تَمَامٌ, تَمَامَةٌ 1) том даражага кўтарилмоқ, тўла-тўкис бўлмоқ, мукаммал бўлмоқ, баркамол бўлмоқ; 2) амалга ошмоқ, юзага чиқмоқ, бажарилмоқ, ижро этилмоқ; تَمَّ فَوْقَ الْوَرَقِ فَقَطْ фақат қогозда қолмоқ; II تَمَّمَ 1) тугатмоқ, ниҳоясига етказмоқ; бажармоқ; 2) тўлдирмоқ; IV أَتَمَّ тугатмоқ, охирига етказмоқ, тамомламоқ; دَرْسَهُ~ ўқишни тамомламоқ; ◊ أَتَمَّتِ الْحُبْلَى ой-куни етди, ой-куни тўлди (*ҳомила ҳақида*); X اِسْتَتَمَّ 1) ниҳоясига етказмоқ; тугатмоқ; 2) бир оз жун сўрамоқ

– إِتْمَامٌ тугаш, ниҳоя, охир

– تَامٌّ том, тўла, бутун; мукаммал; тугалланган, охирига етган

– تَتِمَّةٌ 1) тугатиш, тамомлаш, хотима ясаш; 2) тўлдириш, мукаммаллаштириш, қўшимча қилиш

– تَتِمَّةٌ = تَتْمِيمٌ

– تُمٌّ, تُمٌّ жам. оққушлар

– تُمٌّ халқ. оғиз, даҳан

– تَمَامٌ 1. тўла; мукаммал, бекаму кўст; ~ قَمَرٌ (сол. بَدْرٌ) тўлин ой;2. 1) тўлиқлик; мукаммаллик, тўла-тўкислик; بِالـــ~ еки ~ تَمَامًا тамоман, тамомила, батамом, бутунлай, узил-кесил; бутунлайича, тўлалигича, мутлақо; عَلَى الـــ~ тўлиқ, батамом; فِي ~ السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ еки ~ا فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ роппа-роса соат тўртда; هُمْ عَالِمُونَ ~ الْعِلْمِ بِوَاجِبَاتِهِمْ улар ўз вазифаларини жуда яхши биладилар; اِسْتَعَدَّ ~ الاِسْتِعْدَادِ тўла-тўкис тайёрланмоқ; ~ا كَ... худди айтгандай, айнан, ...га ўхшаб; ◊ وَلَدَتْ لِتَمَامٍ وَ تِمَامٍ роппа-роса ой-кунида кўзи ёриди; 2) охир, интиҳо, хотима; جَيْبُ ~ الزَّاوِيَةِ мат. косинус; ظِلُّ ~ الزَّاوِيَةِ мат. котангенс; لَيْلُ الـــ~ йилнинг энг узун туни

– تِمَامٌ 1) тўлин ой; 2) охирига (поёнига, ниҳоясига) етказиш, туғаллаш, тамомлаш, битириш

– تَمَامَةٌ қўшимча, илова; тўлдириш

– تَمَامِيَّةٌ туғаллик, мукаммаллик, туғалланганлик

– تُمَّةٌ бир оз миқдордаги жун

– تَمِيمٌ тўлиқ, мукаммал, такомиллашган, камолотга етган

– تَمِيمَةٌ кўп. تَمَائِمُ тумор, тумор ўрнида тақиб юриладиган нарса

– مُتَمِّمٌ 1) қўшимча қилувчи, қўшимча бўлувчи; 2) қўшимча, қўшиб қўйиладиган

تُمْبَاكٌ тамаки (*чилим учун*)

تَمْتَمَ минғилламоқ, ғулдурамоқ, тушуниб бўлмайдиган тарзда сўзламоқ

– تَمْتَامٌ "т" товушини тўғри талаффуз қила олмайдиган

– تَمْتَمَةٌ ғулдураш

(تمر) IV أَتْمَرَ кўп хурмога эга бўлмоқ, хурмоси кўпаймоқ

– تَامِرٌ хурмоси бор, хурмоли

– تَمْرٌ жам. кўп. تُمُورٌ қуритилган хурмолар; ~ حِنَّا хина ранги; б) шунингдек: ~ حِنَّا إِفْرَنْكِيَّة бот. резеда, саёқгул, оромгул, қалампиргул; ~ هِنْدِيٌّ бот. тамари ҳиндий, ҳинд хурмоси

– تَمَّارٌ хурмо сотувчи, хурмофуруш

– تَمْرَةٌ кўп. تَمَرَاتٌ, تَمْرَاتٌ хурмо

– تَمَرْجِيٌّ, تَمُورْجِيٌّ кўп. تَمَرْجِيَّةٌ кичик тиббиёт ходими, санитар, фельдшер

– تَمَرْجِيَّةٌ кўп. ـــ اتٌ (тиббий) ҳамшира

– تَمْرِيٌّ хурмони яхши кўрувчи, севувчи

– مُتْمُورٌ хурмо билан таъминланган, хурмолик

تِمْسَاحٌ кўп. تَمَاسِيحُ тимсоҳ; ~ أَمِيرْكِيٌّ аллигатор (*Америка ва Шарқий Осиё тимсоҳи*); ◊ ذَرَفَ دُمُوعَ الـــ~ ёлғон кўз ёши қилмоқ

تَمْغَةٌ тамға, белги; وَرَقُ الـــ~ тамғали қоғоз, гербли қоғоз; رَسْمُ الـــ~ давлат йиғими, марка солиғи, тамға (*муҳр*) ҳақи

تُمَلِّي халқ. ҳар доим, доим, доимий

تُمْنٌ халқ. 1) саккиздан бир қисм; 2) шаҳар ноҳияси; 3) полиция

бўлими

تَمُّوزُ июль

تَنَّ *халқ.* تَنَّكَ تَأْكُلُ (*мн.* تَنَّكَ تَأْكُلِي (تَنَّكَ تَأْكُلِي) сен еяверяпсан-еяверяпсан;

تَنُّو مَاشِي (*мн.* تَنَّتْهَا مَاشِيَة) у ўзича кетяпти-кетяпти

تُنٌّ тун (*олабуғалар оиласига мансуб йирик йиртқич балиқ*)

I تَنَأَ (а) تُنُوء (*бошқа жойда*) яшамоқ, истиқомат қилмоқ

– تَانِئٌ *кўп.* تَنَاء яшовчи, истиқомат қилувчи

تُمْبَاكٌ = تَنْبَكٌ، تُنْبَاكٌ

تُنْبَاكْجِيٌّ *кўп.* تُنْبَاكْجِيَّةٌ тамаки сотувчи, тамакифуруш

تَنْبَلَ танбал бўлмоқ, дангасалик қилмоқ, эринмоқ

– تَنْبَلٌ *кўп.* تَنَابِلَةٌ 1. танбалга оид; 2. танбал, дангаса

– تَنْبَلَةٌ танбаллик, дангасалик, ишёқмаслик, эринчоқлик

تُنْبَةٌ катта (амалдор) киши

تُنْجِسْتِنٌ *кимё.* вольфрам

– تَنْدَةٌ *кўп.* اتٌ — танда, айвон, соябон; пана жой

تُنْدُورَا тундра

تِنِسٌ теннис; مَضْرِبُ الـ~ ракетка (*теннис ўйини жиҳози*) : مَلْعَبُ (صَاعَةُ) الـ~ теннис ўйналадиган майдон, корт; ~ الْمَائِدَةِ ёки الطَّاوِلَةِ ~ пинг-понг, стол тенниси

تَنَكٌ 1) тунука; 2) тунукасозлик маҳсулотлари

– تَنَكْجِيٌّ *кўп.* تَنَكْجِيَّةٌ тунукасоз, металл оқартирувчи

– تَنَكَةٌ *кўп.* اتٌ — тунука, тунука банка; бидон; кичкина қозон, декча; ~ قَهْوَة қаҳва қайнатиладиган идиш

تِنْكَارٌ *кимё.* бура, танкор (*рангсиз, баъзан оқ, кулранг ёки сариқ минерал*)

– تَنْكَجِيٌّ = تِنْكَارِيٌّ

تَنُّوبٌ *жам.* қора қарағайлар

– تَنُّوبَةٌ *кўп.* اتٌ — (*бир дона*) қора қарағай

تَنُّورٌ *кўп.* تَنَانِيرُ тандир, печ, печка

– تَنُّورَةٌ *кўп.* اتٌ — (*ички*) юбка (*хотин-қизлар*), ~ فَوْقَانِيَّةٌ (*ташқи*) юбка

تَنُوفَةٌ *кўп.* تَنَائِفُ чўл, биёбон, саҳро

تَنُوطٌ .تُنَوَّطٌ *жам* тўқувчи-қушлар

– تَنُوطَةٌ *кўп.* اتٌ — тўқувчи-қуш

تَنْسٌ=تَنِّيسٌ

تَنِينٌ танин (*техника ва тиббиётда ишлатиладиган, тишни қамаштирадиган модда*)

– تِنِّينٌ *кўп.* تَنَانِينُ *миф.* аждаҳо, аждар; *астр.* Аждар юлдузлар туркуми; ~ بَرِّيٌّ ёки ~ الْبَرِّ питон (*тропик мамлакатларда бўладиган йирик бўғма илон*); ~ النَّامُوسِ ниначи, сўзанак

تَهْتَهَ дудуқланмоқ, дудуқланиб гапирмоқ, минғирламоқ, ғудурламоқ

– تَهْتَهَةٌ ғудурланиш, дудуқланиб гапириш; минғиллаш, ғудурлаш

I تَهِمَ (а) تَهَمٌ (تَهِمَ) бузилмоқ ва ёмон ҳидли бўлиб қолмоқ, ачимоқ, айнимоқ; تَهَمَ айбламоқ (*сол.* وهم); IV أَتْهَمَ 1) шубҳаланмоқ; айбламоқ (*сол.* وهم); 2) Тиҳомага жўнамоқ; VII اِنْتَهَمَ (*бирор н. да*) айбланган бўлмоқ

– تِهَامِيٌّ 1. Тиҳомага оид; 2. Тиҳома фуқароси

– تَهَمٌ жазирама иссиқ, кун қизиги

– تَهِمٌ ёқимсиз ҳидли

– تَهْمَةٌ ёмон (ёқимсиз) ҳид

– تُهْمَةٌ *кўп.* تُهَمٌ шубҳа; айблов, айблаш

– تَهِيمٌ *қар.* وهم

تَوٌّ : عَلَى الـ~ ёки ~الـ биз дарҳол жўнаймиз; إِنَّا مُسَافِرُونَ فِي الـ~ дарҳол, ҳозир, ҳозироқ, шу онда, шу заҳоти, бетўхтов; وَ قَدْ مَاتَ لِـ~ـهِ у тўсатдан вафот этди; انْصَرَفَ لِـ~ـهِ у дарҳол узоқлашди (кетди); أُجْبِرَ عَلَى أَنْ يُغَادِرَ الْبِلَادَ فِي الـ~ وَ الْحَالِ у мамлакатни дарҳол тарк этишга мажбур бўлди

تُوَالِيتٌ туалет

I تَابَ (у) تَوْبٌ (توب) 1) тавба қилмоқ; 2) (*н. нидир*) қилишни бас этмоқ (عَنْ); II تَوَّبَ тавба қилишга мажбур этмоқ; VI تَثَاوَبَ эснамоқ, ҳомуза тортмоқ; (*сол.* ثئب); X اسْتَتَابَ = II

– تَائِبٌ 1) тавба қилувчи; 2) кечирувчи, афв этувчи

– تَوَّابٌ 1) тавба қилувчи; 2) кечирувчи, афв этувчи, гуноҳидан ўтувчи; гуноҳларни кечирувчи, тавбани қабул қилувчи, таввоб (*Оллоҳнинг сифатларидан бири*)

– تَوْبَةٌ 1) тавба қилиш, айбга иқрор бўлиш; 2) тўғрилаш, тузатиш

– تَوْبَةٌ = مَتَابٌ

تُوبَالٌ шлак, тошқол (*1. металл эритилганда қолган қотишма; 2. қаттиқ ёнилғиларнинг кулга айланмаган қолдиғи*)

تَوْبَلَ (*овқатга*) зиравор қўшмоқ (*сол.* تبل)

– تَوْبَلَةٌ (*овқатга*) зиравор қўшиш

تُوبُوغْرَافِيَا топография (*1. геодезиянинг ер сатҳини ўлчаш ҳамда уни план ва хариталарда ифодалаш ишлари билан шуғулланувчи бўлими; 2. ернинг сатҳи ва ундаги пунктларнинг қай тарзда жойлашганлиги*)

تُوتٌ[1] *миф.* Тот

تُوتٌ[2] тут (*қибт тақвимининг биринчи ойи*)

تُوتٌ[3] (~ أَبْيَضُ، ~ أَحْمَرُ، ~ أَسْوَدُ) *жам.* 1) тут дарахтлари; 2) тут мевалари; ~ فَرَنْجِيٌّ (إِفْرَنْجِيٌّ) ёки ~ الْأَرْضِ ~ أَرْضِيٌّ қулупнай;

ертут, ер тути; شَوْكِيٌّ ~ *ёки* الْعُلَّيْقِ ~ малина, хўжағат (*ўсимлиги ва меваси*) : وَحْشِيٌّ ~ маймунжон, пармачак (*меваси ва бутаси*); ~ شَامِيٌّ қора тут; مِصْرِيٌّ ~ оқ тут; الثَّعْلَبِ ~ *бот.* қон ичар (*ўсимлик*); ◊ ~الـ وَرَقَةُ ҳаё пардаси; авратпўш (*ҳайкал ёки суратларда яланғоч одамнинг олатини ёпиб турадиган барг тасвири; сўзма-сўз: анжир барги*)

– تُوتَةٌ *кўп.* اتٌ ـَ — 1) тут дарахти; 2) тут меваси; فَرَغَتْ ~ وَ الْحَدُّوتَةُ *халқ.* миллий эртакларнинг анъанавий тугаш қисми (*"ва муроду мақсадига етибди" каби*)

تُوتِيَا рух; حَمْرَاءِ ~ қўрғошин купороси; زَرْقَاءُ ~ мис купороси; ~الـ حَجَرُ *мин.* каламин; الْبَحْرِ ~ *зоол.* денгиз типратикони

(توج) II تَوَّجَ тож кийдирмоқ, тахтга ўтқазмоқ; (*н. биландир*) якунламоқ (ب); V تَتَوَّجَ тож киймоқ, тахтга ўтирмоқ; (*н. биландир*) якунланмоқ

– تَاجٌ *кўп.* تِيجَانٌ тож; الْأُسْقُفِ ~ митра (*христиан ва католикларда руҳонийларнинг ибодат вақтида киядиган бош кийими*); ◊ السِّنِّ ~ тиш қопламаси (қоплама тиш); الْأُذُنِ ~ қулоқ чаноғи (супраси); الْعَرَبِ ~ салла;

الْعَمُودِ ~ *ёки* الْعَقْدِ ~ *архит.* устун қоши - устуннинг шипга туташган юқори қисми; ~الـ حُرُوفُ катта (бош) ҳарфлар

– تَاجِيٌّ 1) тожга оид; 2) *мед.* юрак томирлари; شَرَايِينُ ~ةٌ *анат.* юрак томирлари; لِلْقَلْبِ ~ صِمَامٌ юракнинг қон йўлини тўсувчи клапани; ~الـ الْانْسِدَادُ инфаркт (*бирор органнинг маълум қисмига қон етарли келмаслиги натижасида шу жойдаги тўқималарнинг ўлиши*)

– تَتْوِيجٌ тож кийдириш, тахтга ўтқазиш; الْعَقْدِ ~ *архит.* гумбаз (қубба) нинг юқори айланаси

– تُوَيْجٌ *бот.* гултож, гулкоса; ◊ الْبِنَاءِ ~ *архит.* чорчўп (*ёғоч уйларнинг энг юқори қисми*)

– مُتَوَّجٌ тождор, соҳиби тож, тож кийган, тахтга ўтирган; (*н. биландир*) якунланган (ب)

(توح) I تَاحَ (у) تَوْحٌ тайёр бўлмоқ, тайёрланмоқ, ҳозир бўлмоқ

– مُتَاحٌ ҳамманинг қўлидан келадиган, ҳаммабоп; мавжуд бўлиш, борлиқ, мавжудлик; ~ةُ الْـ الْأَرْقَامُ рақамли маълумотлари бор (мавжуд) бўлган

تُورٌ[1] *кўп.* أَتْوَارٌ *биол.* гормон (*ички секреция безларидан ажралиб, қонга қўшиладиган модда*);

تُورٌ[2] суюқлик қуйиладиган идишча

تَوْرَاةٌ *кўп.* تَوْرَهَاتٌ Таврот; Библия, Бешкитоб (*яҳудий ва христиан динининг муқаддас китоблари йиғиндиси*); ~الـ أَهْلُ яҳудийлар

تُورْبِيدُو *кўп.* تُورْبِيدَاتٌ торпедо

تُورْبِينٌ *кўп.* اتٌ ـَ — турбина; مَائِيٌّ ~ сув турбинаси

тадриж column 2:

تُورْمَلِينٌ *мин.* турмалин (*мураккаб таркибли, чиройли, қимматбаҳо тош*)

تُورِيُومٌ *кимё.* торий (*элемент*)

تُوفَكْجِيٌّ *кўп.* تُوفَكْجِيَّةٌ қуролсоз, қурол-аслаҳа ясовчи уста, тўфанчи

(توق) I تَاقَ (у) تَوْقٌ (*н. нидир*) астойдил хоҳламоқ (إِلَى); (*бирор н. га*) интилмоқ (إِلَى)

– تَائِقٌ астойдил хоҳловчи

– تَوَّاقٌ жуда-жуда хоҳловчи; (*бирор н. га*) астойдил интилувчи (إِلَى)

– تَوْقَانٌ, تَوْقٌ астойдил хоҳлаш; интилиш

تَوْكَةٌ *кўп.* اتٌ ـَ — илгак, илма, тугма

(تول) I تَالَ (у) تَوْلٌ мафтун қилмоқ; сеҳрлаб қўймоқ, жоду қилмоқ

– تِوَلَةٌ, تُوَلَةٌ мафтун қилиш; сеҳрлаб қўйиш, жоду қилиш

– تَوْلَةٌ, تُولَةٌ *кўп.* اتٌ ـَ — бахтсизлик

– تُوْلَةٌ *11, 232 гр.га тенг бўлган оғирлик ўлчови*

– مُتَوَّلٌ сеҳрлаб қўйилган; мафтун қилинган, жоду қилинган

تَوْلَجٌ *қар.* ولج

تُولُوِينٌ *кимё.* толуол (*суюқ, хушбўй углеводород, кимё саноатида ишлатилади*)

تُومَانٌ *кўп.* اتٌ ـَ — туман (*Эрон тангаси*)

تَمَرْجِيٌّ = تُومَرْجِيٌّ

تُنٌّ = تُونَةٌ, تُونٌ

تُونْدَرَةٌ тундра

تَوْنَسَ тунисликка айлантирмоқ

– تَوْنَسَةٌ тунисликка айлантириш, тунислаштириш

– تُونِسِيٌّ 1. Тунисга оид; 2. Тунис аҳолиси

تُونِيكٌ туника (*қадимги Римда енгсиз узун кийим*)

(توه) I تَاهَ (у) تَوْهٌ 1) дайдимоқ; адашмоқ, йўлдан озмоқ; 2) ҳалок бўлмоқ, ўлмоқ; II تَوَّهَ йўлдан адаштирмоқ

– تَوَهَانٌ адашиш, йўлдан озиш; дайдиш

(توى) III تَاوَى яширмоқ, беркитмоқ; تَاوَاهُمُ ،التُّرَابُ уларни ер (тупроқ) яширди

تِيَاتْرُو *кўп.* تِيَاتْرَاتٌ театр; ~الـ مَسْرَحُ театр саҳнаси

– تِيَاتْرِيٌّ театрга оид

تِيتَانُوسٌ *мед.* тетанус, қоқшол (*одамни тириштириб, қотириб қўядиган касаллик*)

تِيتَانِيُومٌ *кимё.* титан (*кумушранг қаттиқ элемент, металл*)

تَيْتَلٌ *кўп* تَيَاتِلُ = تَيْتَلٌ

تَيْجَةٌ тайга

I (تيح) تَاحَ (u) تَيْحٌ (*бирор н. га*) маҳкум бўлмоқ (لِـ); (*н. гадир*) мўлжалланган, белгиланган бўлмоқ; (*н. учундир*) олдиндан белгилаб қўйилмоқ (لِـ); ... تَ لَهُ فُرْصَةٌ ~ унга қулай фурсат келди; IV أَتَاحَ атамоқ, мўлжалламоқ; бирон кишига имкон бермоқ; рухсат этмоқ; ... لِـ ... الْفُرْصَةَ ~ ... учун қулай фурсатдан фойдаланиш имконини яратмоқ, бермоқ; أُتِيحَ لَهُ التَّوْفِيقُ *мажҳ.* унга бахт кулиб боқди

– إِتَاحَةٌ (*н. нидир*) бериш; الْفُرْصَةِ ~ қулай фурсатнинг берилиши

– تَيَّاحٌ бировлар (ўзгалар) ишига аралашувчи, қизиқувчи, тумшуғини тиқувчи

– تَيَّاحٌ = تَيْحَانٌ

– مُتَاحٌ аталган, кўзда тутилган, олдиндан белгилаб қўйилган

– مُتَاحٌ = مِتْيَاحٌ

تَيَّارٌ *кўп.* اتٌ ـــ 1) оқим; йўналиш; الـ ~ ُ الاسْتِوَائِيُّ экваториал оқим; الـ ~ ُ الْبَحْرِيُّ денгиз оқими; هَوَاءٍ ~ ҳаво оқими, елвизак; ~ هَوَائِيٌّ ҳаво оқими; ضِدَّ الـ ~ оқимга қарши; مَعَ الـ ~ оқим бўйлаб;2) оқим, йўналиш (*мас. сиёсатда, фанда ва б.*); 3) *эл.* ток, электр токи; بِالتَّأْثِيرِ ~ индукцион (индукцияланган) ток; ~ طَرْدِيٌّ тўғри ток; عَكْسِيٌّ ~ қарама-қарши (қаршидан келаётган) ток; ~ مُتَقَطِّعٌ *ёки* مُتَذَبْذِبٌ ~ *ёки* مُتَنَاوِبٌ *ёки* ~ مُسْتَمِرٌّ ўзгарувчан ток; مُبَاشِرٌ ўзгармас ток; الْجُهْدِ (وَاطِئُ) عَالِي ~ юқори (паст) кучланишли ток

تِيرْكُوَازٌ 1. феруза; 2. феруза (мовий) ранг

تَيْسٌ *кўп.* تُيُوسٌ 1) эчки; جَبَلِيٌّ ~ тоғ эчкиси; тоғ кийиги; 2) *кўч. м.* аҳмоқ, тентак

– تَيَاسَةٌ аҳмоқлик

تَيْعَةٌ қирқта совлиқ қўй; فِي الـ ~ شَاةٌ *ҳад.* қирқ совлиққа бир қўчқор

تِيفُوئِيدٌ, تِيفُودٌ *мед.* қорин терламаси, ич терлама; بَارَا ~ паратиф (*ич терламага ўхшаш юқумли касаллик*)

تِيفُوسٌ шунингдек: قَمْلِيٌّ ~ *мед.* тепкили терлама

تِيكٌ *бот.* тик (*иссиқ мамлакатларда ўсадиган кемабоп қаттиқ дарахт*)

ذَا تَاكَ = تِيكَ *қар.*

تِيلٌ 1) наша ўсимлиги; 2) каноптола; 3) полотно (*газламанинг қалинроқ бир тури*)

– تِيلَةٌ[1] *кўп.* اتٌ ـــ 1) шиплинт, дарра; 2) қамчи, гаврон

– تِيلَةٌ[2] *кўп.* اتٌ ـــ тола; الْقُطْنِ ~ пахта толаси; طَوِيلُ الـ ~ узун толали; قَصِيرُ الـ ~ қисқа толали

– تِيلِيٌّ 1) каноптолали; 2) полотнога оид

تِيلِيَا жўка дарахти

I (تيم) تَامَ (u) تَيْمٌ севги қули (асири) бўлмоқ, жуда кучли (қаттиқ) севмоқ, севги туфайли ақлдан озмоқ; II تَيَّمَ ақлдан оздирмоқ (*севги ҳақида*)

– تَيْمٌ севги қули (асири)

– تِيمٌ *спорт* команда (жамоа)

– تَيْمَةٌ уйда (яйловда эмас) боқиладиган ва соғиладиган қўй

– تَيْمَاءُ 1) саҳро; 2) Тайма (*жой номи*)

– مُتَيَّمٌ 1. хуштор; ошиқ, жуда кучли севиб қолган; 2. севги қули (асири)

تِينٌ *жам.* 1) анжирлар (*дарахтлари*); شَوْكِيٌّ ~ кактуслар; 2) анжир қоқлари, анжир; الـ ~ ُ الْمَشْغُولُ прессланган анжир қоқлари; وَرَقَةُ الـ ~ ҳаё пардаси; авратпўш (*ҳайкал ёки суратларда ялангоч одамнинг олатини ёпиб турадиган барг тасвири - сўзма-сўз: анжир барги*)

– تِينَةٌ *кўп.* اتٌ ـــ 1) анжир (*дарахти*); 2) анжир қоқи

I (تيه) تَاهَ[1] (u) تَيْهٌ, تَيَهَانٌ 1) сарсон-саргардон юрмоқ; адашмоқ, йўлдан озмоқ; дарбадар кезмоқ, саргардон бўлмоқ, оламни кезмоқ, саёҳат қилмоқ; 2) йўқолмоқ, кўздан ғойиб бўлмоқ; адашиб қолмоқ; хароб бўлмоқ; فِي الْحِسَابِ وَضَاعَ ~ ҳисобдан бутунлай адашмоқ; تَاهَ[2] (u) تِيهٌ фахрланмоқ, кибрланмоқ, гердаймоқ, мақтанмоқ, керилмоқ, мақтаниб гапирмоқ; II تَيَّهَ 1) йўлдан адаштирмоқ; 2) хижолат қилмоқ, уялтириб қўймоқ, чалғитмоқ, алаҳситмоқ; IV أَتَاهَ *ёки* أَتْيَهَ *ёки* أَتْوَهَ = II; V تَتَيَّهَ сарсон-саргардон юрмоқ, адашмоқ; дарбадар кезмоқ

– تَائِهٌ 1) сарсон-саргардон юрувчи; дарбадар кезувчи; адашиб қолган киши; الْفِكْرِ ~ паришонхотир, фикри тарқоқ; الْعَصَبُ الـ ~ *анат.* адашган асаб; كُلْوَةٌ ~ ةٌ *мед.* кўчиб юрувчи буйрак; 2) мағрур, керик; манман, димоғдор, калондимоғ

– تَيَّاهٌ мағрур, керик, манман, димоғдор, калондимоғ, : виқорли, ғурурли

– تَيْهٌ сарсон-саргардон юриш, дарбадар кезиш, адашиш; дарбадарлик

تِيهٌ *кўп.* أَتْيَاهٌ 1) ғурур, ифтихор, фахрланиш, мағрурланиш; 2) саҳро, чўл, биёбон; 3) лабиринт (*қадимги Юнонистон ва Мисрда: хоналари чалкаш йўллар билан боғланган катта қаср*); 3) *анат.* лабиринт, қулоқнинг чиғаноқсимон ички қисми

– تَيْهَاءُ саҳро, чўл, биёбон

– تَيْهَانٌ адашиб юрадиган, дарбадар; саргардон кезувчи; кезиб юрадиган, сайёр

تَيَهَانٌ адашиб юриш; саргардон кезиш

– تَيَّهَانٌ мағрур, фахрланувчи; димоғдор, такаббур

– مَتَاهٌ, مَتَاهَةٌ *кўп.* اتٌ ـــ 1) саҳро; чўл, биёбон; 2) лабиринт; ◊ غَزَا مُغْلَقَاتُ النَّفْسِ وَ مَتَاهَاتُهَا юракнинг энг чуқур қаъри; дил тўри; مَتَاهَاتِ الْمَجْهُولِ энг номаълум сирларни очиш

تِيُودُولِيتٌ теодолит (*бурчакларни ўлчайдиган асбоб*)

# ث

(ثَاءٌ) ث се (*араб алифбосининг 4-ҳарфи, абжадда - 500*)

ثَانِيَةٌ ث секунд *сўзининг қисқаргани*

ثَالِيُومٌ *кимё.* таллий (*кўкимтир юмшоқ металл*)

ثَأَبَ I (а) ثَأْبٌ эснамоқ, эсноқ тортмоқ; VI تَثَاءَبَ = I

– أَثْأَبٌ *жам.* дарахт

– أَثْأَبَةٌ битта дарахт

– ثَأْبٌ تَثَاؤُبٌ *кўп.* –

– تَثَاؤُبَةٌ = ـَاتٌ — эсноқ, эснаш

– ثُؤَبَاءُ, ثَأْبٌ эснаш, эсноқ тортиш

ثَأْثَأَ ҳимоя қилмоқ (عَنْ); تَثَأْثَأَ (*к. нингдир*) сири босмоқ (مِنْ)

ثَأْدٌ зах ер

ثَأَرَ I (а) ثَأْرٌ қасос (интиқом, ўч) олмоқ, (*к. нингдир*) қилмишига яраша иш қилмоқ (لِـ), (*н. нингдир*) ўчини олмоқ (بِـ, مِنْ); IV أَثْأَرَ = I; VI تَثَاءَرَ бир-биридан ўч олмоқ

– إِثْآرٌ ўч олиш, қасос олиш

– ثَائِرٌ[1] 1. ўч олувчи; 2. қасоскор

ثَائِرٌ[2] ثَوْر қар

– ثَأْرٌ *кўп.* أَثْآرٌ, آثَارٌ, ثَأْرَاتٌ қасос, ўч, ҳақ, жазо, ажр; أَخَذَ بِالـ~ (الـ~) مِنْهُ ундан қасосини олди; у реванш олди, қаримта қайтарди

– ثَأْرِيٌّ 1) қасосчи, ўч (интиқом) олувчи; 2) реваншистлик сиёсатига асосланган; الْمُبَارَاةُ الـ~ةُ матч-реванш; الْأَعْمَالُ الـ~ةُ реваншистик хатти-ҳаракатлар

– ثَأْرٌ = ثُؤْرَةٌ

ثُؤْلُولٌ, ثُؤْلُولَةٌ *кўп.* ثَآلِيلُ сўгал, ортиқ (аъзо)

(ثبت) ثَبَتَ I (у) ثَبَاتٌ, ثُبُوتٌ 1) ҳаракатсиз бўлмоқ, жим бўлмоқ, турғун бўлмоқ; 2) (*бирор н. да*) қаттиқ турмоқ, маҳкам турмоқ, собит турмоқ; 3) аниқланмоқ, исбот қилинмоқ, тасдиқланмоқ (*факт*); 4) ثَبَاتَةٌ (у) ثَبُتَ бардош бермоқ, чидамоқ, ўзини тутиб турмоқ; ثَبُتَ (у) жасур бўлмоқ, дадилланмоқ, довюрак бўлмоқ; II ثَبَّتَ 1) мустаҳкамламоқ, барқарор қилмоқ; ~ قَدَمَهُ فِي الْبَحْرِ сувликда ўз ҳукмронлигини ўрнатмоқ; 2) (*бирор н. га*) маҳкамламоқ (عَلَى); ўрнатмоқ (*мас. асбобни*); 3) (*лавозимга*) тасдиқламоқ; 4) тасдиқлаб бермоқ, исботламоқ, аниқламоқ; ~ الذَّاتِيَّةَ (الشَّخْصِيَّةَ) шахсни аниқламоқ; ~ الْوَاقِعَ фактни аниқламоқ; 5) барқарорлаштирмоқ, стабиллаштирмоқ (*мас. пул қадрини*); 6) *фото.* фиксаж билан ишлов бермоқ, фотоқоғоз ёки плёнкага олинган расмни махсус эритмада фиксажда ишлаб мустаҳкамламоқ; IV أَثْبَتَ 1) ~ тасдиқламоқ; 2) тасдиқ қилмоқ, исбот қилмоқ, аниқламоқ; ~ الذَّنْبَ عَلَيْهِ بِالْحُجَّةِ (*бирор н. ни*) асосламоқ; (*к. нингдир*) айбини исботламоқ; 3) қайд этмоқ, ёзмоқ, мустаҳкамламоқ; ~ فِي الْمَحْضَرِ протоколга киритмоқ; 4) ўрнашиб олмоқ; ~هُ السُّقْمُ унга касаллик ёпишиб олди; V تَثَبَّتَ 1) мустаҳкамланмоқ; 2) тасдиқланмоқ; 3) (*бирор н. га*) ишонмоқ, ишонч ҳосил қилмоқ (فِي, مِنْ); 4) (*бирор н. да*) эҳтиёткорлик билан иш кўрмоқ; X اسْتَثْبَتَ 1) исбот талаб қилмоқ; 2) шошмасдан, эҳтиёткорлик билан ҳаракат қилмоқ; 3) мустаҳкамламоқ

– إِثْبَاتٌ 1) ўрнатиш (*мас. асбобни*); 2) тасдиқлаш, исботлаш, аниқлаш; ~ الْهُوِيَّةِ *ёки* ~ الذَّاتِيَّةِ *ёки* ~ الشَّخْصِيَّةِ шахсни аниқлаш; 3) исбот; ~ قَانُونِيٌّ юридик исбот; ◊ شُهُودُ الـ~ айбловчи томоннинг гувоҳлари

– إِثْبَاتِيٌّ тасдиқловчи, исбот қилувчи; маъқуллаб айтилган, тасдиқлайдиган

– تَثَبُّتٌ ишонч, дадиллик; ~ عَنْ ишонч билан

– تَثْبِيتٌ 1) маҳкамлаш, мустаҳкамлаш, стабиллаш; ўрнатиш; 2) *фото.* фиксация (*фотоқоғоз ёки плёнкага олинган расмни фиксажда ишлаш*)

– ثَابِتٌ 1) мустаҳкам, собит, барқарор; ~ الْجَأْشِ мард, жасур, вазмин, мустаҳкам; ~ الْعَزْمِ қатъий қарорли, қарори қатъий; ~ الْقَلْبِ собит, барқарор; ~ الْقَدَمِ а) собитқадам; б) ишончли; 2) қўзғалмайдиган, қимирламайдиган, турғун; 3) шубҳасиз, равшан, ишончли; 4) доимий, субутли, турғун; 5) *юр.* кўчмайдиган, кўчмас

– ثَابِتَةٌ *кўп.* ثَوَابِتُ 1) ثَابِتٌ *сўзининг мн. си*; 2) *астр.* турғун юлдуз; النُّجُومُ الثَّوَابِتُ турғун юлдузлар

– ثَبَاتٌ 1) мустаҳкамлик, собитлик, барқарорлик; сабот, матонат, қунт; ~ الْجَأْشِ мардлик, жасурлик, вазминлик; 2) қўзғалмаслик, турғунлик; 3) барқарорлик, стабиллик, доимийлик; ~ عَدَمُ омонатлик, тутуриқсизлик, саботсизлик, беқарорлик

– ثَبْتٌ собит, барқарор

– ثَبَتٌ *кўп.* أَثْبَاتٌ 1) исбот; 2) қатъий қилиб тузилган рўйхат; 3) сабот, матонат

– ثَبْتٌ, ثَبِيتٌ 1) мустаҳкам, собит, барқарор; 2) шубҳасиз, ишончли

– ثُبُوتٌ 1) мустаҳкамлик, собитлик, барқарорлик, сабот; 2) маҳкамлик, чидамлилик, бардошлилик; عَدَمُ الـ~ беқарорлик, тутуриқсизлик, саботсизлик; 3) қўзғалмаслик, турғунлик, чидамлик; 4) чинлик, тўғрилик, ростлик; ~ رَمَضَانَ рамазон ойининг кириш

вақтини қайд қилиш; فِي ~ тўғри, бехато

– ثُبُوتِيّ мустаҳкам, ишончли, асосли, ишонарли (*мас. далил*)

– ثَبِيتٌ ақли барқарор, барқарор ақл эгаси

– مُثْبَتٌ 1) тасдиқланган, исботланган, белгиланган; 2) мустаҳкамланган

– مُثْبِتٌ 1. 1) тасдиқловчи; исботловчи; 2) мустаҳкамловчи; 2. 1) фиксаж (*фото. олинган суратни ўчмайдиган қилувчи модда*); фиксатив (*сан. қаламда чизилган расмларга ранги ўчиб кетмаслиги учун суртиладиган рангсиз эритма*); 2) стабилизатор

I ثَبَجَ (у) ثُبُوجٌ, ثَبْجٌ 1) ўқиб (таниб) бўлмайдиган қилиб ёзмоқ, ажи-бужи қилиб ёзмоқ; 2) тушуниб бўлмайдиган қилиб гапирмоқ; II ثَبَّجَ = I

– أَثْبَجُ кўкраги кенг, яғрини кенг, яғриндор (*кич.* أُثَيْبِجُ)

– ثَبَجٌ¹ 1) таниб (ўқиб) бўлмайдиган хат, ажи-бужи хат; 2) тушуниб (англаб) бўлмайдиган нутқ

– ثَبَجٌ² *кўп.* أَثْبَاجٌ 1) ора, ич; ~ الْبَحْرِ *ёки* أَثْبَاجُ الْبَحْرِ денгиз қаъри; 2) тананинг елкадан белгача бўлган қисми

– ثَبَجٌ³ *кўп.* ثُبْجَانٌ бойқуш, бойўғли

I ثَبَرَ (у) ثَبْرٌ ¹ثَبَرَ (ثبر) хайдамоқ, қувмоқ, қувиб чиқармоқ, қувғин қилмоқ; ²ثَبِرَ (у) ثُبُورٌ халок бўлмоқ, нобуд бўлмоқ; III ثَابَرَ (*бирор н.да*) қатъият кўрсатмоқ, матонат кўрсатмоқ, ҳафсала қилмоқ (عَلَى)

– ثُبُورٌ халокат, завол; ◊ ~ا وَ ~ نَادَى وَيْلاً *ёки* نَادَى بِالْوَيْلِ وَ الـ~ وَ عَظَائِمِ الْأُمُورِ шовқин кўтармоқ, тўполон, жанжал кўтармоқ (қилмоқ)

– ثَبِيرٌ Маккаи мукаррамадаги тоғ номи

– مُثَابِرٌ қатъиятли, матонатли; тиришқоқ, ҳафсалали

– مُثَابَرَةٌ қатъият, матонат; ҳафсала, иштиёқ, серҳаракатлик

I ثَبَطَ (у) ثَبْطٌ (*н. дандир*) тўхтатиб қолмоқ (عَنْ); (*н. гадир*) халал бермоқ, тўсқинлик қилмоқ (عَنْ، مِنْ); II ثَبَّطَ (*н. дандир*) ушлаб қолмоқ, тўхтатмоқ, тўхтатиб қолмоқ (عَنْ); (*бирор н. га*) халал бермоқ, тўсқинлик қилмоқ (مِنْ، عَنْ); 2) чекламоқ, чек қўймоқ; ◊ ~ الْعَزْمَ ҳафсалани қайтармоқ, пир қилмоқ

ثُبَانٌ *кўп.* ثُبَنٌ этак, бар

– ثُبْنَةٌ *кўп.* ثُبَنٌ = ثِبَانٌ

– مَثْبَنَةٌ *кўп.* مَثَابِنُ аёллар сумкаси

ثُبَةٌ *кўп.* ـَاتٌ — оломон, йиғин, тўда; отряд

I ثَجَّ (a/у) ثُجُوجٌ тўлиб қолмоқ, тошиб қуйилмоқ; ثَجَّ (a/u) ثَجَاجٌ тирқираб оқмоқ (*қон*)

– ثَجٌّ сўйилган жонликдан қоннинг тирқираб оқиши

– ثَجَّاجٌ серсув, хўп сувли, суви кўп; битмас-туганмас (*манба*)

ثَجِيرٌ сиқиб ёки эзиб суви олингандан кейин қолган тилл (қолдиқ)

I ثَخُنَ (у) ثَخَنٌ، ثُخُونَةٌ، ثَخَانَةٌ 1) йўғонлашмоқ, семирмоқ; 2) қуюқланмоқ, қалинлашмоқ, зичлашмоқ; 3). қўполлашмоқ, дағаллашмоқ; IV أَثْخَنَ 1) (*н. нидир*) катта миқдорда бажармоқ; ~ هُ ضَرْبًا بِالسَّوْطِ (*к. нидир*) қамчи билан роса саваламоқ; 2) бўшаштирмоқ; заифлаштирмоқ, заифлантирмоқ; кучсизлантирмоқ; ~ تْهُ الْجِرَاحُ у яралардан бўшашиб кетди (*сўзма-сўз: ярапар уни бўшаштириб юборди*)

– ثُخُونَةٌ، ثَخَنٌ، ثَخَانَةٌ 1) йўғонлик, семизлик; 2) қалинлик, қуюқлик; 3) дағаллик

– ثَخِينٌ *кўп* ثِخَانٌ، ثُخَنَاءُ 1) қалин, йўғон, семиз; 2) қуюқ, зич; 3) дағал

مُثْدَنٌ : ~ الْيَدِ чала туғилган, муддатидан эрта дунёга келган (*одам*)

ثَدْيٌ *кўп* أَثْدٍ، أَثْدَاءٌ кўкрак, эмчак учи, тугмачаси (*одамда*); эмчак (*ҳайвонларда*); الْحَيَوَانِ ~ елин; ذَوَاتُ الـ~ сут эмизувчилар

– ثَدْيِيٌّ кўкракка оид, эмчак учига оид

– ثَدْيِيَّاتٌ *кўп.* сут эмизувчилар

ثَرٌّ 1) сергап, маҳмадона; 2) тўла, тўлиқ; الْعَيْنِ الـ~ةُ ёшга тўлган кўз

I ثَرَبَ (и) ثَرْبٌ сўкмоқ, койимоқ, айбситмоқ, гина қилмоқ, ўпкаламоқ (عَلَى) II ثَرَّبَ қаттиқ сўкмоқ, ҳақоратламоқ (عَلَى)

– ثَرْبٌ *кўп.* ثُرُوبٌ *анат.* қориннинг ёғ боғлаган қисми

– يَثْرِبُ Мадинаи мунавваранинг аввалги номи

ثَرْثَرَ кўп гапирмоқ, маҳмаданалик қилмоқ, беҳуда гаплар гапирмоқ

– ثَرْثَارٌ 1) сергап, маҳмадана, эзма; 2) ичида гап ётмайдиган, оғзи бўш

– ثَرْثَرَةٌ бемаъни гап, сафсата; الْفَارِغَةُ الـ~ қуруқ сафсата

I ثَرَدَ (у) ثَرْدٌ (*нонни*) майдаламоқ, бурдаламоқ, уватмоқ

– ثَرِيدٌ *кўп.* ثُرُودٌ оби ёвғон, ёвғон шўрва; бўктирилган нон; сутга, қатиққа тўғралган нон

– ثَرِيدٌ = مَثْرُودٌ

ثُرْقُبِيَّةٌ Миср зиғирпояси матосидан тикилган оқ кийим

أَثْرَمُ *мн.* ثَرْمَاءُ *кўп.* ثُرْمٌ синиқ тишли, тиши синиқ

I ثَرَا (у) (ثرو) ثَرَاءٌ кўпаймоқ, ортмоқ, ошмоқ, ўсмоқ (*бойлик*) ثَرِيَ (а) ثَرًى = ثَرَا; IV أَثْرَى 1) бойимоқ, бой бўлмоқ; 2) (*бирор н. билан*) бойимоқ (بِ)

– إِثْرَاءٌ бойиш; الـ~ عَلَى حِسَابِ الْآخَرِ бошқалар ҳисобига бойиш; حُبُّ الـ~ очкўзлик билан бойликка интилиш

– ثَرَاءٌ бойлик, катта бойлик; ◊ حَدِيثُ الـ~ (*кўп.* حَدِيثُ الـ~) ҳарбий таъминот ҳисобидан бойиган киши, нувориш (*уруш вақтида ва урушдан кейин чайқовчилик билан бойиган киши*)

– ثَرْوَةٌ *кўп.* ثَرَوَاتٌ ثَرَاءٌ = ; أَهْلُ الـ~ бадавлат одамлар; قَوْمِيَّةٌ ~ халқ бойлиги

ثَرَاءٌ = ثَرًى -

– ثَرِيٌّ кўп. أَثْرِيَاءُ 1) давлатманд; 2) бадавлат одам

– ثُرَيَّا ¹ الـ~ астр. Сурайё (Савр юлдузлар туркумидаги етти юлдуз)

– ثُرَيَّا ² кўп. ـَاتٌ — люстра, қандил, чилчироқ

– مُثْرٍ мн. مُثْرِيَةٌ 1) давлатманд; 2) бадавлат одам, миллионер

ثَرِيَ I (а) ثَرًى нам бўлмоқ, хўл бўлмоқ

– ثَرًى ¹ 1) намлик, захкашлик, рутубат; 2) зах ер; طَيَّبَ اللهُ ثَرَاهُ ётган жойи обод бўлсин! (сўзма-сўз: ётган жойини Оллоҳ яхши қилсин!);

كَالفَرْقِ بَيْنَ الـ~ وَ الثُّرَيَّا ер билан осмонча фарқ

– ثَرًى ² = ثَرَاءٌ кар ثرو

ثَعَّ (а/и) ثَعٌّ қайт қилмоқ, кусмоқ

أَثَطُّ кўп. ثُطٌّ эчки соқол; رَجُلٌ ~ эчки соқол одам

– ثَطٌّ кўп. ثِطَاطٌ = أَثَطُّ

ثَطِيَ I (а) ثَطًا аҳмоқ бўлмоқ, тентак бўлмоқ

ثَعَبَ I (а) ثَعْبٌ оқизмоқ; الْمَاءَ ~ сувни оқизиб юбормоқ

– ثَعْبٌ кўп. ثُعْبَانٌ водийдаги жилға

ثُعْبَانٌ кўп. ثَعَابِينُ илон, қора илон; الْبَحْرِيُّ ~ ёки الْبَحْرِ ~ الـ зоол. денгиз ит балиғи; الْمَاءِ ~ ёки السَّمَكُ ~ зоол. илон балиқ

– ثُعْبَانِيٌّ илонга тегишли, илонга ўхшаш, илон шаклли

– مَثْعَبٌ кўп. مَثَاعِبُ 1) ифлос сув оқиб тушиши учун қилинган зовур, обрез; مَاءُ الْمَثَاعِبِ оқизиб юбориладиган сув, 2) сифон (*суюқликни юқоридаги идишдан пастроқдаги идишга ўтказиш учун хизмат қиладиган букик найча*)

ثُعَالَةٌ тулки

– تَثَعْلَبَ тулкидек ҳаракат қилмоқ, айёрлик қилмоқ

– ثَعْلَبٌ кўп. ثَعَالِبُ тулки; тулки мўйнаси; الْمَاءِ ~ зоол. сувсар; كَفُّ الـ~ бот. дигиталис (*гажак гуллилар оиласига мансуб ўсимлик*); ◊ دَاءُ الـ~ соч тўкилиши, соч тушиш, сийқабош бўлиш; بَنُو ~ араб қабилаларидан бирининг номи

– ثُعْلُبَانٌ эркак тулки

– ثَعْلَبَةٌ 1) урғочи тулки; 2) айёрлик, маккорлик; بَنُو ~ араб қабилаларидан бирининг номи; فَمَا مِنْ وَادٍ إِلاَّ وَ لِبَنِي ثَعْلَبَةَ أَثَرٌ فِيهِ ёки بِكُلِّ وَادٍ أَثَرٌ مِنْ بَنِي ~ мтл. бундан қочиб қутулиб бўлмайди (*сўзма-сўз: ҳар бир водийда* بَنُو ثَعْلَبَةَ *қабиласининг изи бор*)

– ثَعْلَبِيٌّ тулкисифат, тулкига ўхшаш; тулкига оид

– مُثَعْلَبٌ : ~َةٌ أَرْضٌ тулкилар кўп учрайдиган ер

ثَغَرَ I (а) ثَغْرٌ тешмоқ, тешик очмоқ; VII اِنْثَغَرَ йиртилиб битмоқ, тўзиб битмоқ, илма-тешик бўлиб кетмоқ (*меш ҳақида*); VIII اِثَّغَرَ ёриб чиқмоқ, чиқа бошламоқ (*тиш ҳақида*); الطِّفْلُ ~ боланинг тиши чиқа бошлади

– ثَغْرٌ кўп. ثُغُورٌ 1) олд қатор тишлар; 2) оғиз; 3) дара, дефиле (*икки тоғ орасидаги йўл*, [illegible]); 4) чегарага яқин жойлар, чегара; 5) порт, гаван

– ثُغْرَةٌ кўп. ثُغَرٌ، ثُغُرَاتٌ 1) тешик, ёриқ; кириш йўли; سَدَّ ~ فِي ... (*н. нинг*) ёриғини тўлғазмоқ, 2) йўл, оралиқ (*мас., қаторлар ораси*); 3) чуқурлашиш, чуқурроқ қилиш; ◊ ثُغُرَاتُ الرِّيبَةِ шубҳа туғдирадиган сабаблар

ثَغَامٌ жам. бот. ثَغَامٌ (Atractylis gummifera) (*оқ гулли ўсимлик*)

– ثَغَامَةٌ кўп. ثُغَامٌ، ـَاتٌ — сўздан, д с.; ◊ وَكَانَ الشَّيْبُ بِشَعْرِهِ ~ унинг соч-соқоли оқарди

ثَغَا I (у) ثُغَاءٌ (ثغو) маърамоқ, VI تَثَاغَى кўплашиб маърашмоқ

– ثَاغٍ мн ثَاغِيَةٌ маърайдиган; مَا لَهُ ثَاغٍ وَ لاَ رَاغٍ мтл. унинг ҳеч вақоси йўқ (*сўзма-сўз:* унинг на маърайдиган (қўйи), на ўкирадиган (туяси) бор)

ثُفَّاءٌ жам. бот. хантал (горчица)

– ثُفَّاءَةٌ 1) бот. бир дона хантал (горчица) меваси; 2) бот. кресс салат (*барги ейиладиган бир йиллик ўсимлик*)

ثَفَرَ (ثفر) IV أَثْفَرَ қуюшқон солмоқ; X اِسْتَثْفَرَ : ~ بِثَوْبِهِ этакни қайириб, икки оёқ орасидан ўтказиб белга боғламоқ

– ثَفَرٌ кўп. أَثْفَارٌ қуюшқон

ثَفَّالٌ секинюрар (*мас. туя*)

– ثُفْلٌ қуйқа, қуйқум, лойқа, чўкма; қолдиқ

ثَافَنَ III (ثفن) 1) (*к. билан*) яқин муносабатда бўлмоқ; 2) (*бирор к. билан*) бирга бўлмоқ, бирга ўтиришмоқ

ثَفَّى II (ثفي) : الْقِدْرَ ~ қозонни ўчоққа осмоқ; IV أَثْفَى : الْقِدْرَ ~ қозонга қараб ўчоқ қурмоқ

أُثْفِيَّةٌ кўп. أَثَافٍ 1) уч оёқли темир ўчоқ; 2) тошдан қилинган ўчоқ. ثَالِثَةُ الأَثَافِي هِيَ ... ёмонлар ичидаги энг ёмони бу ...

ثَقَبَ I (у) ثَقْبٌ 1) тешмоқ, тешик қилмоқ, ўймоқ, санчиб тешмоқ, санчмоқ, суқмоқ, пармалаб тешмоқ, кавламоқ; тех. бурғиламоқ, тоғпарма билан пармаламоқ; 2) ёнмоқ, илашмоқ (*олов ҳақида*); II ثَقَّبَ : النَّارَ ~ алангa олдирмоқ; IV أَثْقَبَ ёнмоқ, ёндирмоқ, туташтирмоқ, ўт олдирмоқ; V تَثَقَّبَ тешилмоқ, пармаланиб тешилмоқ, кавланмоқ; VII اِنْثَقَبَ тешилмоқ, тешик қилиб ўйилмоқ, пармаланмоқ; бурғиланмоқ

– اِنْثِقَابٌ мед. тешилиш, ёрилиш; الأَمْعَاءِ ~ ёки فِي الأَمْعَاءِ ~ ичак тешилиши

– ثَاقِبٌ 1) тешувчи, санчувчи, суқувчи; ◊ الْفِكْرِ ~ зеҳни ўткир; النَّظَرِ ~ ўткир кўзли; узоқни, узоқ келажакни кўра оладиган; الأُذُنِ ~ зоол. уховёртка (*тўғри қанотлилар туркумига кирувчи ҳашарот*); ثَاقِبَاتُ الذُّرَةِ кўп. маккажўхори зараркунандалари, 2) ёритувчи, нур сочувчи; شِهَابٌ ~ ёритувчи юлдуз

– ثِقَابٌ кўп. ثُقُبٌ гугурт

– نَقْبٌ *кўп.* أَنْقَابٌ، نُقُوبٌ тешик, ёриқ, туйнук; санчилиб тешилган жой; тутатқи, ўтқич

– نُقُوبٌ ёниш, куйиш; шуъла; ёғду, шафақ; ~ الذِّهْنِ зеҳннинг ўткирлиги

– مِثْقَابٌ *кўп.* مَثَاقِيبُ пармалаш асбоби; дрель (*ёғочда ёки металда майда тешиклар тешиш учун кичкина пармаларни айлантирадиган асбоб*); қўл парма, пармадаста; ~ الْحَفْرِ *тех.* бурғи, тоғпарма; ~ الْحَفْرِ التُّورْبِينِيُّ *кон.* турбобур (*пармалаб кавлайдиган асбоб*)

– مِثْقَبٌ *кўп.* مَثَاقِبُ 1) парма; 2) дрель

– مِثْقَبَةٌ *кўп.* مَثَاقِبُ пармалаш дастгоҳи (*станоги*)

– مَثْقُوبٌ тешилган, йиртиқ, тешик; тешик (*идиш*)

I ثَقِفَ (ثَقْفٌ) ثَقُفَ (*у*) ثَقَافَةٌ ўткир ақл эгаси бўлмоқ, зеҳни ўткир бўлмоқ, зийрак бўлмоқ; ثَقِفَ [1] (а) ثَقْفٌ = ثَقِفَ ; ثَقِفَ [2] (а) ثَقْفٌ топмоқ; II ثَقَّفَ 1) текисламоқ, бараварламоқ, ростламоқ, тўғриламоқ; 2) тарбияламоқ, таълим бермоқ; маълумотли қилмоқ; маданиятни кўтармоқ; 3) ингичкаламоқ, юпқалаштирмоқ; чархламоқ, ўткир қилмоқ; 4) кучайтирмоқ, юксалтирмоқ, такомиллаштирмоқ; III ثَاقَفَ ~ بِالسِّلَاحِ: қиличбозлик (найзабозлик) қилмоқ, V تَثَقَّفَ ўзини ақлан (маънан) ўстирмоқ; маълумот олмоқ; тарбияли бўлмоқ, таълим олмоқ

– تَثْقِيفٌ тарбиялаш; ривожлантириш, таълим бериш

– ثِقَافٌ найза ўткирлайдиган, созлайдиган асбоб

– ثَقَافَةٌ 1) тушуниш; 2) маданият; маълумотлилик; таълим; ривожлантириш даражаси; الـ~ الْبَدَنِيَّةُ бадан-тарбия, физкультура

– ثَقَافِيٌّ маданий; الـ~ التَّبَادُلُ маданият соҳасидаги алмашиниш (ҳамкорлик); الـ~ةُ الْقِيَمُ маданий қадриятлар; الـ~ةُ الْعَلَاقَاتُ маданий алоқалар; جَمْعِيَّةُ الصَّدَاقَةِ وَ الْعَلَاقَاتِ الـ~ةِ дўстлик ва маданий алоқалар жамияти

– ثَقِيفٌ жуда ўткир; ~ خَلٌّ жуда ўткир сирка

– مُثَاقَفَةٌ қиличбозлик, найзабозлик

– مُثَقَّفٌ маълумотли, маърифатли, маданиятли; ◊ ~ الذَّوْقِ баланд дидли, диди баланд

– مُثَقَّفُونَ *кўп.* зиёлилар, интеллигенция

I ثَقُلَ (*у*) ثِقَلٌ، ثِقْلٌ 1) оғир бўлмоқ, вазмин бўлмоқ, тош босмоқ, тарози босмоқ; 2) (*к. дандир*) малолат сезмоқ, оғирлик олмоқ, машаққат чекмоқ (عَلَى), 3) (*бирор н. билан*) қийнамоқ, ташвишга солмоқ, малол келтирмоқ (بِ); 4) бепарво бўлмоқ, хотиржам бўлмоқ (عَنْ); ثَقِلَ (а) ثَقَلٌ оғир касалга учрамоқ, оғир дардга мубтало бўлмоқ; ~ سَمْعُهُ унинг қулоғи оғир, у гаранг; II ثَقَّلَ 1) қийинлаштирмоқ, вазминлаштирмоқ; машаққатга солмоқ; ~ رِجْلَهُ секин юрмоқ, шошилмай қадам ташламоқ; 2) (*к. нидир*) безор қилмоқ; 3) *грам.* ундош товушни иккилантирмоқ; IV أَثْقَلَ (*бирор н. билан*) оғирлаштирмоқ, машаққатга солмоқ (بِ); ~هُ بِالْحَدِيدِ (*к. нидир*) занжирламоқ; ~ كَاهِلَهُ (*н. биландир*) бирор кишини машаққатга қўймоқ [illegible]; ~ الرَّأْسَ катта бўлмоқ (*бол ҳомиласи ҳақида*); VI تَثَاقَلَ 1) семирмоқ, шалвирамоқ, лапашанг бўлмоқ; вазминламоқ; 2) секинламоқ; 3) (*бирор н. қилишга*) эринмоқ, дангасалик қилмоқ, (عَنْ), 4) жонга тегмоқ, (*к. нидир*) безор қилмоқ (عَلَى); X اسْتَثْقَلَ 1) оғир ҳисобланмоқ; 2) номаъқул деб билмоқ, машаққатли ҳисобламоқ, 3) вазминлашмоқ, тош босмоқ

– أَثْقَلُ оғирроқ, вазминроқ, ~ مِنَ الْهَمِّ عَلَى الْقَلْبِ *маж.* бу жуда оғир (*сўзма-сўз:* юрак учун ғамдан ҳам оғир)

– تَثَاقُلٌ 1) оғирлик, вазминлик; 2) секинлик, сустлик; ~ فِي а) вазминлик билан, секин; б) истар-истамас, хоҳламай; فِي شَيْءٍ مِنَ الـ~ бир оз сусткашлик билан; истар-истамас

– ثَقَالَةٌ 1) вазмин нарса, юк; الـ~ الْأَرْضِيَّةُ *физ.* ернинг тортиш кучи; 2) сустлик, эпасанглик

– ثَقَلٌ *кўп.* أَثْقَالٌ 1) қимматбаҳо нарса; 2) мусофирнинг юк тақи ва у билан келган яқинлари

– ثِقْلٌ *кўп.* أَثْقَالٌ 1) вазмин нарса, юк (*шунингдек: кўч. м.*); ~ الْبِلَادِ الدُّوَلِيُّ мамлакатнинг халқаро миқёсдаги обрўси; ~ الرَّأْسِ бошнинг оғирлиги; أَثْقَالُ الْأَرْضِ *маж.* ерости бойликлари; أَثْقَالٌ *спорт.* спорт тоши, гиря; штанга; رِيَاضَةُ رَفْعِ الْأَثْقَالِ *спорт.* оғир атлетика; الرِّيَاضَةُ ~ نَوْعِيٌّ салмоқ тутган ўрин; 2) юк, оғирлик, оғир юк; ◊ وَ أَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا *қур.* замин ўзидаги инсонлар жасадини юзага чиқарганида, ... (*сўзма-сўз:* замин ўзидаги юкларни чиқарганида, ...)

– ثِقْلٌ вазмин нарса, юк

– ثَقَلَانِ: الـ~ *ик. с.* шайтонлар ва одамлар

– ثَقْلَةٌ، ثَقَلَةٌ 1) вазмин нарса; 2) қийинчилик; 3) багаж

– ثِقَلِيٌّ *физ.* ернинг тортиш кучига оид

– ثَقِيلٌ *кўп.* ثُقَلَاءُ، ثِقَالٌ 1) оғир, вазмин; 2) қийин, ташвишли, вазмин; 3) жонга теккан, зерикарли, ёқимсиз; ярамас; ~ مِزَاجٍ хунук, ножўя ҳазил; 4) аччиқ (*чой*); ~ الدَّمِ ёқимсиз, ярамас, кишини ўзига тортмайдиган; ~ الرُّوحِ зерикарли, жонга тегадиган, жирканч, манфур; ~ السَّمْعِ қулоғи вазмин; ~ الظِّلِّ зерикарли, жонга тегадиган; ~ الْفَهْمِ бефаҳм, калтафаҳм, ҳафтафаҳм

– مُتَثَاقِلٌ оғир, вазмин, секин, суст; !~ бироз сусткашлик билан, истар-истамас

– مِثْقَالٌ *кўп.* مَثَاقِيلُ мисқол (*24 қирот ёки 4, 68 г. га тенг бўлган оғирлик ўлчови*); ~ الشَّيْءِ бирор нарсанинг мезони (меъёри)

– مُثْقَلٌ ҳомиласи вазминлашган аёл

– مُثْقَلٌ 1) оғир, вазмин; 2) (*бирор н. билан*) оғирлаштирилган, ташвишга солинган (بـ)

– مُثْقَلاَتٌ *кўп.* гиря, спорт тоши

– مُسْتَثْقَلٌ 1) юмилиб қолган (*мас. қовоқ*); 2) тошдек қаттиқ, уйғотиб бўлмайдиган (*уйқу ҳақида*)

ثِقَةٌ *қар.* وثق

I ثَكِلَ (a) ثُكْلٌ, ثَكَلٌ фарзандини *ёки* маҳбубини йўқотмоқ (*аёл ҳақида*); IV أَثْكَلَ (*онадан*) фарзандни тортиб олмоқ; V تَثَكَّلَ = I

– ثَاكِلٌ[1] *кўп.* ثَوَاكِلُ, ثُكْلاً, ثَاكِلاَتٌ фарзандини *ёки* маҳбубини йўқотган (*аёл*)

– ثَاكِلٌ[2] ثُكْلاَنُ, *кўп.* ثَاكِلُونَ, ثَكَالَى *мз.* фарзандини йўқотган

ثُكْنَةٌ *кўп.* ثُكُنَاتٌ, ثُكَنٌ казарма (*ҳарб. ҳарбий қисмлар жойлашган махсус бино*)

I ثَلَّ (a/y) ثَلٌّ, ثَلَلٌ 1) бузмоқ, вайрон қилмоқ, йўқ қилмоқ, 2) тахтдан туширмоқ, ағдариб ташламоқ, йиқитмоқ, қулатмоқ (*ҳукмдорни*); VII اِنْثَلَّ 1) бузилмоқ, вайрон бўлмоқ, қуламоқ, бузилмоқ; 2) тахтдан туширилмоқ

– ثَلَلٌ вайронлик; йўқ қилиш, тугатиш, қириб ташлаш

– ثُلَّةٌ *кўп.* ثُلَلٌ 1) тумонат, йиғин; тўпланган одамлар; компания, группа, гуруҳ; 2) *ҳарб.* команда, отряд, бўлинма, ҳарбий бўлинма

– ثَلَلٌ = ثِلَّةٌ

I ثَلَبَ (u) ثَلْبٌ бўҳтон қилмоқ, туҳмат қилмоқ, ғийбат қилмоқ, қораламоқ, ёмонламоқ, бадном қилмоқ, шарманда қилмоқ, иснод келтирмоқ, юзини ерга қаратмоқ, номини булғамоқ

– ثَالِبٌ туҳмат қилиб айтилган ёлғон, бўҳтон

– مَثْلَبَةٌ *кўп.* مَثَالِبُ 1) сўкишга қолган, ҳақоратланган; 2) нуқсон, айб, камчилик; 3) туҳмат, бўҳтон

I ثَلَثَ (y) ثَلْثٌ (ثَلْث) учдан бир қисмини олмоқ; ثَلَثَ (a) учинчи бўлмоқ; II ثَلَّثَ 1) уч ҳисса оширмоқ, уч баравар орттирмоқ, уч марта кўпайтмоқ; 2) уч қисмга бўлмоқ, уч баравар оширмоқ; ~ الفَرَسُ соврин устунига учинчи бўлиб келмоқ (*от ҳақида*); 3) *геол.* триангуляцияни (*геодезия ишларида қўлланиладиган аниқ ўлчаш усули*) амалга оширмоқ; 4) *грам.* (*ҳарфнинг усти ёки остига*) уч нуқта қўйилмоқ; IV أَثْلَثَ учтадан иборат бўлмоқ

– تَثْلِيثٌ 1) уч ҳисса ошириш; 2) уч қисмга бўлиш; 3) *геод.* триангуляция

– تَثْلِيثِيٌّ тригонометрик, тригонометрияга оид

– ثَالِثٌ 1. учинчи; ... ثَالِثَةُ الأَثَافِي هِيَ *қар.* أُثْفِيَّةٌ ; ~اً учинчидан; 2. *муз.* терция (*диатоник гамманинг учинчи босқичи ва биринчи билан учинчи босқич гаммалар ўртасидаги оралиқ*)

– ثَالُوثٌ 1) триада (*бўлинмас уч қисмдан иборат бўлган бир бутун яхлит нарса*); عَبِثَ بِهِ ~ : الفَقْرُ وَ الجَهْلُ وَ المَرَضُ у уч нарсадан: қашшоқликдан, жаҳолатдан ва хасталикдан азоб чекарди; 2) (*шунингдек:* الـ~ المُقَدَّسُ) *дин.* троица (*христианлик эътиқодига кўра, ота худо, ўғил худо ва муқаддас руҳ худодан иборат учлик*); ◊ زَهْرَةُ الـ~ *бот.* капалакгул, фаранг гунафша

– ثَلاَثٌ, ثَلاَثَةٌ уч; ثَلاَثَ عَشْرَةَ ~ ёки ثَلاَثَةَ عَشَرَ ўн уч; ~اً уч марта; الثَّلاَثَةُ трио; ~ الـ دُونَ أَنْ يَقُولَ ثُلْثَ ҳеч нарса сўрамасдан

– ثُلاَثَ учтадан, уч марта, уч карра

– ثُلاَثَاءُ : ~ الـ ёки ~ يَوْمُ الـ сешанба

– ثَلاَثُونَ ўттиз

– ثُلاَثِيٌّ 1) уч хил, уч турли, уч маъноли, уч томонлама; учлик, уч қисмдан иборат бўлган; ~ الأَرْجُلِ уч оёқли; ~ الأَلْوَانِ уч рангли; ~ الحُدُودِ *мат.* уч ҳадли; ~ الزَّوَايَا уч бурчакли; ~ السُّطُوحِ уч қиррали, уч ёқли; ~ الفُصُوصِ *бот.* уч уруғли; ~ الوَرَقَاتِ уч баргли; ~ الـ الهَرَمُ *мат.* уч бурчакли пирамида; 2) *геол.* учламчи (*геологик давр*); 3) *грам.* уч ҳарфли, уч ундошли (*феъл*); 4) *грам.* уч нуқтали (*ҳарф*); 5) учлик; 6) *муз.* трио; 7) *радио.* триод (*овозни кучайтириш учун радиоприёмникларга ўрнатиладиган уч электронли лампа*)

– ثَلاَثِينَاتٌ *кўп.* ўттизинчи йиллар

– ثَلاَثِينِيَّاتٌ *кўп.* = ثَلاَثِينَاتٌ

ثُلاَثِيَّةٌ *ад.* трилогия (*умумий мазмуни бир-бирига боғланган, аммо учта мустақил асардан иборат бўлган адабий асар*)

– ثِلْثٌ уч кунлик давр; حُمَّى الـ~ *мед.* ҳар уч кунда (*уч кун оралатиб*) тутадиган безгак

– ثُلْثٌ[1] *кўп.* أَثْلاَثٌ учдан бир

– ثُلْثٌ[2], ثُلُثٌ сулс, сулус (*араб ёзувидаги хат турларидан бири*)

– ثُلْثِيٌّ, ثُلُثِيٌّ сулсий, сулусий (*хат турларидан бири*)

– ثُلاَثَ = مَثْلَثَ

– مُثَلَّثٌ[1] 1) уч хил, уч турли, уч маъноли; учлик: العَلَمُ الـ الأَلْوَانِ уч рангли байроқ; 2) *грам.* уч нуқтали (*ҳарф*)

– مُثَلَّثٌ[2] *кўп.* ـاتٌ *мат.* учбурчак; ~ قَائِمُ الزَّاوِيَةِ тўғри бурчакли учбурчак; الـ~ الحَادُّ ўткир бурчакли учбурчак; ~ مُتَسَاوِي الأَضْلاَعِ тенг ёнли учбурчак; ~ مُخْتَلِفُ الأَضْلاَعِ турли томонли учбурчак; المُثَلَّثَاتُ المُتَشَابِهَةُ ўхшаш учбурчаклар; المُثَلَّثَاتِ ёки عِلْمُ المُثَلَّثَاتِ حِسَابُ тригонометрия; المُثَلَّثَاتُ الكُرَوِيَّةُ сферик тригонометрия; المُثَلَّثَاتُ المُسْتَوِيَةُ тўғри чизиқли тригонометрия; ~ الحَضَارَةِ القَدِيمَةِ *тар.* қадимги цивилизация учбурчаги (*Яман ва Ҳадрамавт - учбурчакнинг юқори қисми, Нил водийси ва Месопатамия - унинг ён томонлари*)

– مُثَلَّثٌ[3] мусаллас (*шаробнинг бир тури, бундай аталишига сабаб уни тайёрлаш жараёнида хом ашёнинг учдан бири қолишидир*)

– مَثْلَثٌ *кўп.* مَثَالِثُ уч нарсадан ташкил топган, уч қисмдан иборат

– مُثَلَّثِيٌّ тригонометрик النِّسْبَةُ الـ~ةُ тригонометрик функция

– مَثْلُوثٌ уч қисмдан иборат; ~ حَبْلٌ уч қаватли арқон, чилвир

I ثَلَجَ (ثلج) ¹ثَلَجَ (у) ثَلْجٌ ёғмоқ (қор ҳақида); تَثْلُجُ السَّمَاءُ қор ёғяпти; ²ثَلَجَ (у) ثُلُوجٌ (бирор н. дан) хотиржам бўлмоқ, қониқиш ҳосил қилмоқ (بِ ,إِلَى); ثَلِجَ (а) ثَلَجٌ 1) янгиланмоқ, ором олмоқ; 2) хурсанд бўлмоқ, шод бўлмоқ; баҳра олмоқ, баҳри дили очилмоқ; II ثَلَّجَ музлатмоқ, совутмоқ, тўнгдирмоқ; IV أَثْلَجَ ёғмоқ (қор ҳақида); تُثْلِجُ السَّمَاءُ қор ёғяпти; 2) совутмоқ; 3) хурсанд қилмоқ, баҳри дилини очмоқ; الصُّدُورَ (الْقُلُوبَ) ~ (кўнгилларни) шод қилмоқ

– تَثْلِيجٌ музлатиш, тўнглатиш, совутиш

– ثَلَّاجٌ муз сотувчи, музфуруш

– ثَلَّاجَةٌ кўп. ـَاتٌ — 1) музхона, музшкаф; холодильник, музлатгич; كَهْرَبَائِيَّةٌ ~ рефрижератор; электр холодильник; 2) музлик; музтоғ, муз-харсанг, айсберг

– ثَلِجٌ совуқ, салқин

– ثَلْجٌ кўп. ثُلُوجٌ қор, муз; أَبْرَدُ مِنَ الـ~ а) унинг нафаси совуқ; б) у одамни зериктириб юборади; نُدْفَةُ الـ~ қор учқуни; زَهْرَةُ الـ~ бот. бойчечак; سَيِّدَةُ الثُّلُوجِ қор қиз

– ثَلْجِيٌّ қорга, музга оид, муздан иборат, музли, қорли; عَاصِفَةٌ ~ةٌ қор аралаш бўрон; الْعَصْرُ الـ~ музлик даври

– ثَلِيجٌ 1) музлатилган, яхлатилган; 2) муздан иборат, совуқ

– مُثَلَّجٌ, مَثْلُوجٌ 1) музлатилган, яхлатилган; لُحُومٌ ~ةٌ музлатилган гўшт; دَجَاجٌ ~ музлатилган товуқ гўшти; 2) совутилган; муздек, совуқ, жуда совуқ

– مُثَلَّجَاتٌ кўп. яхна ичимликлар

– مَثْلَجَةٌ кўп. مَثَالِجُ музхона, музшкаф; холодильник, совутгич, музлатгич

– مَثْلُوجٌ музлатилган, яхлатилган; ◊ حَلِيبٌ ~ музқаймоқ

I ثَلَطَ (у) ثَلْطٌ орқасидан юмшоқ тезак (ахлат) чиқармоқ (туя ҳақида)

I ثَلَمَ (у) ثَلْمٌ 1) тешмоқ, ёрмоқ, тешик ҳосил қилмоқ; 2) ўтмас, мертик қилиб қўймоқ, дамини қайтармоқ (мас. пичоқнинг); 3) таҳқирламоқ, ҳақорат қилмоқ; қораламоқ, ёмонламоқ; шарманда қилмоқ, обрўсини тўкмоқ; II ثَلَّمَ 1) кўпгина тешик ҳосил қилмоқ, кўп нарсани тешиб ташламоқ; 2) жуда ўтмас қилмоқ; IV أَثْلَمَ ўтмас, мертик қилиб қўймоқ, дамини қайтармоқ (мас. пичоқнинг); حِدَّةَ الْمَشَاعِرِ ~ маж. ҳиссиётни хиралаштирмоқ, сустлаштирмоқ, пасайтирмоқ; V تَثَلَّمَ ўтмас бўлмоқ, дами қайтмоқ (мас. пичоқнинг); VII اِنْثَلَمَ 1) дами қайтмоқ, ўтмаслашмоқ; 2) булғанмоқ, доғ тегмоқ

– ثَلْمٌ (идишнинг) учган жойи; فِي السَّيْفِ ~ қиличнинг тиғи синган; فِي الْإِنَاءِ ~ идишнинг лаби учган

– ثُلْمَةٌ кўп. ثُلَمٌ 1) ёриқ, тешик; سَدَّ ~ ёриқни тўлғазмоқ, йўқотмоқ; 2) кертик, мертик, ўтмаслик

– مَثْلُومٌ қораланган, доғ тушган; الْعِرْضِ ~ таҳқирланган, жароҳатланган

ثَمَّ ёки ثَمَّةَ 1) у ерда; 2) бор, мавжуд; ◊ مِنْ ~ шунинг учун, шу сабабдан, шунинг натижасида, шунинг орқасида

ثُمَّ ёки ثُمَّتَ сўнг, ундан кейин

ثُمَامٌ жам. бот. Panicum satigerun; ◊ هَذَا عَلَى رَأْسِ الْبَنَانِ وَ طَرَفِ ~ мтл. бу ҳаммага маълум нарса; бу иш ҳамма учун осон

– ثُمَامٌ, ثُمَامَةٌ сўзидан, д. с.; الْغَرِيقُ يَتَشَبَّثُ بِـ~ мтл. чўкаётган чўпга ёпишар (сўзма-сўз: чўкаётган ~ ثُمَامَةٌ гулига ёпишар)

I ثَمَأَ (а) ثَمْءٌ тўйдирмоқ, овқатлантирмоқ; رَأْسَهُ ~ унга шикаст етказмоқ, майиб қилмоқ; الْخُبْزَ ~ нонни майдаламоқ

إِثْمِدٌ сурматош

– ثَمَدٌ, ثَمْدٌ мазаси йўқ, оз миқдордаги бемаза сув

– ثَمُودُ, ثَمُودٌ қур. самуд (ножўя хатти-ҳаракатлари учун Оллоҳ томонидан йўқ қилиб юборилган халқлардан бири)

I ثَمَرَ (у) ثُمُورٌ мева бермоқ, ҳосил бермоқ; самара бермоқ, натижа бермоқ; II ثَمَّرَ 1) мева, ҳосил беришга мажбурламоқ; 2) ишлатмоқ, фойдаланмоқ, истифода қилмоқ, ишга солмоқ; 3) сарф қилмоқ, харажат қилмоқ (пул ҳақида); (бирор ишга) капитал қўймоқ (فِي); IV أَثْمَرَ 1) фойда келтирмоқ, ҳосил бермоқ; 2) бойитмоқ, мол-мулки кўпаймоқ; X اِسْتَثْمَرَ 1) ишлатмоқ, фойдаланмоқ, истифода қилмоқ; 2) эксплуатация қилмоқ, ишлатмоқ, фойдаланмоқ; 3) сарф қилмоқ, харажат қилмоқ (пул ҳақида); (бирор ишга) капитал қўймоқ

– اِسْتِثْمَارٌ 1) эксплуатация; الْإِنْسَانِ لِلْإِنْسَانِ ~ одамнинг одам томонидан эксплуатация қилиниши; الْقُوَّةِ الْعَامِلَةِ ~ ишчи кучини эксплуатация қилиш; مَصَارِيفُ الـ~ эксплуатация харажатлари, чиқимлари; 2) инвестиция (бирор ишга, корхонага капитал қўйиш, капитал киргизиб қатнашиш, шерик бўлиш)

– اِسْتِثْمَارَةٌ кўп. ـَاتٌ — хўжалик, мулк, ер-мулк

– اِسْتِثْمَارِيٌّ 1) эксплуататорликка оид; 2) эксплуатацияга оид

– ثَامِرٌ мевали; شَجَرٌ ~ меваси пишган дарахт

– ثِمَارَةٌ қ. х. помология (мевали дарахтлар ва буталарнинг навлари ҳақидаги назария)

– ثَمَرٌ жам. кўп. ثِمَارٌ, أَثْمَارٌ 1) мевалар (шунингдек: кўч. м.); كَانَتْ لَهُ ثِمَارٌ مُبَارَكَةٌ унинг баракатли самараси бор эди; 2) маҳсулот; 3) фойда, наф, манфаат, ютуқ; 4) натижа; السِّيَاطِ ~ қамчи учидаги тугунлар

– ثُمْرٌ бойлик, мол-мулк

– ثَمْرَاءُ: شَجَرَةٌ ~ мевали дарахт

– ثَمَرَةٌ кўп. ـَاتٌ — мева

– مُثْمِرٌ 1) мева берадиган, ҳосил берадиган; أَشْجَارٌ ~ةٌ мевали дарахтлар; 2) серҳосил, ҳосилдор, унумдор; 3) серунум, самарали; 4) ўнггай, қулай, манфаатли, даромадли, сердаромад, серфойда

I ثَمِلَ (а) ثَمَلٌ, ثُمُولٌ маст бўлмоқ, кайфи ошмоқ; IV أَثْمَلَ маст қилмоқ

– ثُمَالَةٌ кўп. ثُمَالٌ 1) қуйқа, қуйқум, лойқа, чўкма; қолдиқ; 2) кўплик

– ثَمَلٌ мастлик, сархушлик

– ثَمِلٌ 1) маст, маст-аласт; 2) (бирор н. га) берилиб кетган, қизиқиб қолган, мафтун бўлган (إِلَى)

I ثَمَنَ (у) ثَمْنٌ (ثَمَنَ) ثَمْنٌ саккиздан бирини олмоқ (мас. ҳосилнинг); ثَمِنَ (а) ثَمْنٌ саккизинчи бўлмоқ; ثَمُنَ (у) ثَمَانَةٌ қимматбаҳо бўлмоқ, қимматлашмоқ; II ثَمَّنَ 1) баҳоламоқ, нархини аниқламоқ; нарх қўймоқ, нарх белгиламоқ; لَا يُثَمَّنُ а) бебаҳо, баҳоси йўқ, қимматбаҳо, қадрли; б) баҳолашга арзимайдиган, икки пуллик; 2) саккиз қисмдан, саккиз бурчакдан иборат қилмоқ; IV أَثْمَنَ 1) саккизта бўлмоқ; الْقَوْمُ ~ жамоат саккизта эди; 2) нарх белгиламоқ; الْمَتَاعَ ~ товарга нарх қўймоқ

– تَثْمِينٌ баҳолаш, нарх қўйиш

– ثَامِنٌ саккизинчи; ~ا саккизинчидан

– ثَمَانٍ, ثَمَانِيَةٌ саккиз; ثَمَانِيَةَ عَشَرَ ёки ثَمَانِيَ عَشْرَةَ ўн саккиз

– ثَمَانًا саккизтадан

– ثَمَانُونَ саксон

– ثُمَانِيٌّ 1. саккиздан, саккиз қисмдан иборат (н.); 2. муз. октет (саккиз чолғу асбоби ёки саккиз овоз учун ёзилган мусиқа асари)

– ثَمَانِيَةٌ кўп. ~ات — карт. саккизлик

– ثَمَانِينَاتٌ кўп. саксонинчи йиллар

– ثَمَنٌ кўп. أَثْمَانٌ нарх, баҳо; қиймат; الْأَسَاسِيِّ ~ بِالـ номинал баҳо билан, ўз баҳоси билан; الْأَصْلِيِّ ~ بِالـ таннархи билан; أَثْمَانُ التَّجْزِئَةِ чакана нархлар; أَثْمَانُ الْجُمْلَةِ улгуржи нархлар

– ثُمْنٌ кўп. أَثْمَانٌ саккиздан бир

– ثُمُنٌ = ثُمْنٌ

– ثُمْنَةٌ сумуна (1/8 قَدَحٌ ёки 0. 26 1. га тенг бўлган ҳажм ўлчови бирлиги)

– ثَمِينٌ қимматбаҳо

– مَثْمَنٌ саккизтадан

– مُثَمَّنٌ 1) баҳоланган, нархи қўйилган; қимматбаҳо; 2) саккизтадан иборат; الزَّوَايَا ~ а) саккиз бурчакли; б) саккизбурчак; السُّطُوحِ ~ саккизоёқли, октаедр (саккизта тўғри бурчакликдан иборат бўлган ва ҳамма бурчаклари тўғри саккизёқлик)

– مُثَمِّنٌ нарх белгиловчи, нарх қўювчи; 2. таксатор (такса қўювчи, баҳо кесувчи); الْجُمْرُكِ ~ божхона нарх белгиловчиси

ثُنَّةٌ кўп. ثُنَنٌ отнинг тўпиғидаги попуги

ثَنْدُوَةٌ кўп. ثَنَادٍ кўкрак (эркаклардаги)

I ثَنَى (и) ثَنْيٌ 1) букмоқ, эгмоқ, қайирмоқ, ўгирмоқ, бурмоқ; икки бukламоқ; 2) икки ҳисса оширмоқ, икки марта кўпайтирмоқ; 3) (бирор н. дан) тиймоқ, босмоқ, ушлаб қолмоқ, қайтармоқ, айнитмоқ (عَنْ); ... عَزْمَهُ عَنْ ~ ниятидан қайтмоқ; II ثَنَّى 1) эгмоқ, қайирмоқ, букмоқ; ўгирмоқ; 2) иккилантирмоқ, икки ҳисса оширмоқ, икки марта кўпайтирмоқ; грам. а) (бирор сўзнинг) ик. с. нини ҳосил қилмоқ, б) (ҳарф остига ёки устига) икки нуқта қўймоқ; 3) (бирор ишни) икки марта бажармоқ, қайтармоқ, такрорламоқ (بـ); (бирор ишни) иккинчи навбатда бажармоқ (بـ); ثُمَّ ~ بِالسَّيِّدِ فُلَانٍ сўнгу иккинчи марта фалон жанобни чақирди; 4) бурма қилмоқ, плиссировка қилмоқ (дазмол уриб узунасига қат-қат бурма солмоқ); 5) (бирор к. ни) мақтамоқ, мадҳ қилмоқ (عَلَى); (бирор к. га) ташаккур билдирмоқ, раҳмат айтмоқ (عَلَى); 2) (бирор н. дан) қайтармоқ, айнитмоқ (عَنْ); 3) олдинги тиши тушмоқ; V تَثَنَّى 1) икки ҳисса оширмоқ; икки букламоқ; 2) такрорланмоқ; 3) эгилмоқ, букилмоқ, қайтарилмоқ; 4) ишва билан юрмоқ, нозу карашма билан юрмоқ, саллона-саллона юрмоқ; VII انْثَنَى 1) эгилмоқ, букилмоқ, қайрилмоқ; 2) бурилмоқ, орқага қайрилмоқ; 3) қайтмоқ, қайтиб келмоқ; 4) (йўлдан) бурилмоқ; 5) ўгирилмоқ, тескари бурилмоқ, тескари қарамоқ; 6) фикрдан қайтмоқ, йўлдан қайтмоқ, (бирор н. дан) бош тортмоқ, воз кечмоқ, баҳридан ўтмоқ (عَنْ); 7) бошламоқ; يَسْأَلُ ~ сўрай бошламоқ; ◊ أَمَامَ الْمَصَاعِبِ ~ қийинчиликлар олдида тўхтаб қолмоқ; X اسْتَثْنَى 1) ўгирмоқ, чиқармоқ, чиқариб ташламоқ; истисно қилмоқ

– أَثْنَاءٌ кўп. ثِنْيٌ сўзидан; أَثْنَاءَ (бирор н.) вақтида, давомида, асносида; أَثْنَاءَ التَّحْقِيقِ тергов вақтида; فِي أَثْنَاءِ ذَلِكَ ўша пайтда; فِي هَذِهِ الْأَثْنَاءِ шу пайтда

– اثْنَانِ мн. اثْنَتَانِ, ثِنْتَانِ икки; жуфт; اثْنَا عَشَرَ ёки اثْنَتَا عَشْرَةَ ўн икки; الْاثْنَا عَشَرِيُّ анат. ўн икки бармоқли ичак; (يَوْمُ) الْاثْنَيْنِ душанба; ◊ لَا يَخْتَلِفُ (لَا يَتَنَاقَشُ) ~ فِي هَذَا الْأَمْرِ бу мутлақо шубҳасиз (сўзма-сўз: бу масалада иккиси мунозара қилиб ўтирмайди); نَحْنُ بَيْنَ اثْنَتَيْنِ ... إِمَّا ... бизнинг олдимизда икки йўл бор: ё ..., ёки ...

– اثْنِينِيَّةٌ фалс. дуализм (дунёнинг негизида бир-бирига боғлиқ бўлмаган икки мустақил нарса модда ва руҳ бор деб ҳисобловчи фалсафий таълимот)

– اسْتِثْنَاءٌ истисно, мустаснолик; حَالَةُ الـ~ фавқулодда ҳолат; بِدُونِ ~ ёки بِغَيْرِ ~ ёки مِنْ غَيْرِ ~ истисносиз, беистисно

– اسْتِثْنَائِيٌّ айрим, алоҳида, махсус; фавқулодда, камдан-кам бўладиган, ҳаддан ташқари; بِصُورَةٍ ~ةٍ истисно тариқасида; جَلْسَةٌ ~ةٌ фавқулодда йиғилиш; حَالَةٌ ~ةٌ фавқулодда ҳолат, фавқулодда вазият; ~ا ниҳоятда, қўшмасдан, саноққа киргизмасдан; мутлақо

– انْثِنَاءٌ 1) эгилган, букилган жой; бурилиш, қайрилиш, муюлиш; 2) эгилувчанлик, букилувчанлик

– تَثْنِيَةٌ 1) эгиш, буклаш, қатлаш; 2) иккига кўпайтириш; такрорлаш; الْاشْتِرَاعِ ~ библ. Второзаконие (христианликнинг ақоидлар тўплами); 3) грам. иккилик сон (ик. с.)

– ثَانٍ мн ثَانِيَةٌ иккинчи, бошқа; ثَانِيَ عَشَرَ ўн иккинчи; ثَانِيًا а) иккинчидан; б) иккинчи марта, такроран, қайтадан; ثَانِيَةً иккинчи дафъа, такроран, қайтадан; ثَانِي الْكَسِيدِ жуфтнинг тоқи; ثَانِي اثْنَيْنِ кимё двуоксид (*кислороднинг икки атомига бошқа элементнинг бир атоми қўшилган кимёвий бирикма*); بِالثَّانِي яна, тағин, қайтадан; إِنَّ الْجَوَابَ عَلَى هَذَا السُّؤَالِ وَاحِدٌ لاَ ثَانِيَ لَهُ бу саволнинг жавоби фақат битта

– ثَانَوِيٌّ 1) қайталанадиган, такрорланадиган, қайтадан бўладиган; 2) иккинчи босқичга тегишли, ўрта; مَدْرَسَةٌ ~ةٌ иккинчи босқич (ўрта) мактаб, ўрта мактаб; 3) иккинчи даражали

– ثَانَوِيَّةٌ кўп. ~اتٌ — иккинчи босқич (ўрта) мактабни тугатганлик ҳақидаги шаҳодатнома (аттестат); حَامِلُ الـ~ иккинчи босқич (ўрта) мактабни тугатганлик ҳақида шаҳодатнома (аттестат) олган шахс

– ثَانِيَةٌ кўп. ثَوَانٍ сония, секунд

– ثَنَاءٌ кўп. ثَنَاءَاتٌ, أَثْنِيَةٌ 1) олқиш, табрик; 2) мақтов, мақташ, мадҳ қилиш; ҳамд-сано ўқиш; الـ~ عَلَى النَّفْسِ ўз-ўзини мақташ, мақтаниш; 3) миннатдорлик, ташаккур

– ثُنَاءَ иккитадан; ثُنَاءَ ثُنَاءَ жуфт-жуфт

– ثَنَائِيٌّ мақтаб айтилган, мақтаб ёзилган

– ثُنَائِيٌّ 1. 1) қўш, қўшалоқ, икки тарафлама, икки ёқлама; икки томонга мойил бўлган; الْاِتِّفَاقُ الـ~ икки ёқлама битим; الْمُرَاقَبَةُ الـ~ةُ икки тарафлама назорат; الْحُكْمُ الـ~ сиё. икки ёки бир неча давлатнинг бирор территориядан ўртада фойдаланиши; 2) геол. қайталанадиган, такрорланадиган, қайтадан бўладиган; иккинчи, иккиламчи; 3) грам. икки ундошли, икки ҳарфли (ўзак); 2. муз. дуэт (*қўшовоз бўлиб куйлаш ёки чалиш*)

– ثُنَائِيَّةٌ 1) қўшалоқ, икки тарафламалик, иккиланиш; 2) грам. икки ҳарфлилик, икки ундошлилик (*ўзакларда*); الـ~ الْجَذْرِيَّةُ икки ундошли ўзак; 3) спорт. дубл (*бирор команда ёки ўйинчининг мусобақаларда алмаштириш учун ҳозирланган захирадаги команда ёки ўйинчи*)

– اثْنَانِ қар. ثِنْتَانِ

– ثَنَوِيٌّ дуалист, дуализм тарафдори, дуализм маслагидаги киши

– ثَنَوِيَّةٌ дуализм (қар. اثْنَيْنِيَّةٌ)

– ثَنْيٌ 1) тахлаш, тахлаб қўйиш, ўраш, ўраб қўйиш; 2) ўзгариш, бурилиш; 3) (*бирор ишдан*) тийиш, ушлаб қолиш, қайтариш, айнитиш (عَنْ) ; ◊ ~اً بَعْدَ ~ وَ مَرَّةً إِثْرَ أُخْرَى баъзи-баъзида, гоҳ-гоҳ, ора-сира, баъзан

– ثَنِيٌّ мн. ثَنِيَّةٌ кўп. ثُنْيَانٌ, ثِنَاءٌ олдинги тиши тушган (*бу айри туёқли ҳайвонларда уч ёшда, туяларда олти ёшда содир бўлади*)

– ثِنْيٌ кўп. أَثْنَاءٌ 1) бурилиш, қайрилиш, муюлиш; 2) букиш, эгиш, қайириш; бурма, қат-қат, тах

– ثِنًى икки марта такрорланган иш; لاَ ~ فِي الصَّدَقَةِ ҳад. бир йилда закот икки марта олинмайди

– ثَنْيَةٌ кўп. ثَنْيَاتٌ букиш, эгиш, қайириш; бурама, қат-қат, тах

– ثَنِيَّةٌ кўп. ثَنِيَّاتٌ, ثَنَايَا 1) резец, кесиш асбоби, кескич; олдинги тиш, курак тиш; 2) бурама, тах; فِي ثَنَايَاهُ (*бирор н. нинг*) тахларида; فِي ثَنَايَا الْكُتُبِ маж. китоб саҳифаларида; ثَنَايَا الْفُؤَادِ маж. қалбнинг тўр-тўри, қаъри; 3) ёнбағирлик (*тоғдаги*); 4) довон, тоғни ошиб ўтадиган йўл, дара; 5) тешик, ёриқ, туйнук

– مَثْنَاةٌ кўп. مَثَانٍ мақтовга арзийдиган сифат, мақташга сазовор фазилат, хислат; الْمَثَانِي وَ الْمَثَالِبُ фазилатлар ва нуқсонлар

– الْمَثْنَاةُ Мусо алайҳиссаломдан кейин роҳиблар ва руҳонийларнинг Оллоҳ китоби ўрнига ёзишган китоб; مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ تُوضَعَ الْأَخْيَارُ وَ تُرْفَعَ الْأَشْرَارُ وَ تُقْرَأَ الْمَثْنَاةُ ҳад. қиёматнинг нишоналаридан бири шуки, яхши кишилар хор бўладилар, ёмонлар мартабага кўтариладилар ва الْمَثْنَاةُ қироат қилинади

– مَثْنَوِيٌّ 1. қўш, қўшалоқ, икки тарафлама, икки ёқлама; 2. маснавий (*ҳар икки мисраси ўзаро қофиялашган шеър*)

– مَثْنَى = ثُنَاءَ

– مَثْنًى кўп. مَثَانٍ байт, икки мисра; الْمَثَانِي Қуръон оятлари; السَّبْعُ الْمَثَانِي Қуръоннинг الْفَاتِحَةُ сураси

– مُثَنًّى 1. иккиланган; 2. грам. 1) иккилик сон; 2) икки нуқтали ҳарф

– مَثْنِيٌّ 1) икки букланган, икки тахланган; ўралган; 2) грам. иккилик (феъл)

– مُسْتَثْنًى 1) мустасно, истисно қилинган; 2) грам. истисно қилинган (сўз)

I ثَابَ[1] (ثَوْب) (у) ثَوْبٌ қайтмоқ; إِلَى رُشْدِهِ (صَوَابِهِ) ~ ақл кирмоқ, эсхушли бўлмоқ, ўзига келмоқ, эс-ҳуши ўзига келмоқ; ~تْ إِلَيْهِ نَفْسُهُ у ўзига келди, ҳушига келди; إِلَى اللهِ ~ пушаймон бўлмоқ, тавба қилмоқ; إِلَى نَفْسِهِ ~ ҳушига келмоқ, ўзига келмоқ; إِلَى الْهُدُوءِ ~ босилмоқ, тинчиб қолмоқ, жим-жит бўлмоқ, ором олмоқ, хотиржам бўлиб қолмоқ; ثَابَ[2] (у) ثُؤُوبٌ тўпланмоқ, йиғилмоқ, бирби-рига қўшилмоқ, оқиб келиб қуйилмоқ; ثَابَ[3] (у) ثَوَبَانٌ соғаймоқ, тузалмоқ, семирмоқ, тўлишмоқ; II ثَوَّبَ 1) мукофотламоқ; هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ қур. кофирлар қилмишларига яраша жазо оладиларми? (*келажакда иш-ҳаракатнинг амалга ошиши муқаррар, қатъий бўлганлигини ифодалаш учун феъл ўтган замон шаклида келган. Бу Қуръони каримнинг ўзига хос баён услубидир*); 2) қайтармоқ; қилмишига яраша иш қилмоқ, жавоб қилмоқ; IV أَثَابَ 1) қайтармоқ, қайтариб бермоқ, қайтариб юбормоқ; إِلَى نَفْسِهِ ~هُ ҳушига келтирмоқ, ўзига келтирмоқ; 2) тузалмоқ, соғаймоқ; 3) тақдирламоқ, иззатини бажо келтирмоқ; X اسْتَثَابَ мукофотни (инъом-эҳсонни) қўлга киритмоқ

– إِثَابَةٌ 1) қайтариш, қайтариб бериш; 2) тақдирлаш, иззатини бажо келтириш, мукофот, инъом-эҳсон

– تَثْوِيبٌ бомдод намози азонига қўшилган الصَّلاَةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ "намоз уйқудан яхшироқдир" деган қисми

– ثَوَابٌ 1) мукофот, инъом-эҳсон; 2) савоб; хайрли, савобли иш

– ثَوْبٌ кўп. ثِيَابٌ, أَثْوَابٌ 1) кўйлак; кийим, кийим-бош; ~ الْحِدَادِ мотам либоси; ~ تَنَكُّرِيٌّ маскарад костюми (*маскарадда кийиладиган кийим*); أَخَذَ ~هُ فِي أَسْنَانِهِ *маж.* чопиб кетмоқ (*сўзма-сўз: кийимини тишлари орасига олмоқ*); 2) *кўч. м.* ниқоб; сохта қиёфа (кўриниш); لَخَّصَ تَوْصِيَاتِهِ فِي ~ مَكْتُوبٍ ўз тавсияларини ёзма равишда қисқа баён қилмоқ; يَتَظَاهَرُ بِـ~ الصِّدِّيقِ у ўзини дўст қилиб кўрсатаётир; ◊ دَخَلَ الْجَنَّةَ بِثِيَابِهِ *маж.* тўғридан-тўғри жаннатга тушиб қолмоқ (*сўзма-сўз:* жаннатга ўз кийимлари билан тушиб қолмоқ)

– مَثَابٌ тўпланиш жойи

– مَثَابَةٌ кўп. مَثَابٌ 1) тўпланиш, учрашиш, йиғилиш, йиғин жойи; 2) муқим жой (*мас. гадоники*); 3) қайтиш жойи, қайтиладиган жой; 4) манзил, макон, туриш жойи, турар (турадиган) жой; 5) даража, нав, разряд; ... بِـ~ ... сифатида, ... тариқасида, ... ўрнида; худди, гўё, ўхшаш, каби, сингари, янглиғ

– مَثُوبَةٌ мукофот, инъом-эҳсон

I ثَاخَ (ثوخ) (у) сувга чўкиб ғойиб бўлмоқ

I ثَارَ (ثور) (у) ثَوْرٌ, ثَوَرَانٌ 1) ҳаяжонланмоқ, ҳаяжонга келмоқ, ҳовлиқмоқ, безовта бўлмоқ; қаттиқ тўлқинланмоқ, мавж урмоқ; тўс-тўполон кўтармоқ; ~تْ نَفْسُهُ ғазабланмоқ, нафратланмоқ, аччиқланмоқ; туғён, ғалаён кўтармоқ; ~ ثَائِرُهُ у аччиқланди, унинг жаҳли чиқди; унинг ғазаби қайнаб тошди; 2) бош кўтармоқ, қўзғолон кўтармоқ; 3) пайдо бўлмоқ, бошланмоқ, вужудга келмоқ; هُنَا يَثُورُ سُؤَالٌ آخَرُ бу ерда бошқа савол туғилади; 4) отилиб чиқмоқ, тошиб чиқмоқ, қайнаб чиқмоқ (*мас. ёнартоғ-вулқон*); 5) бирданига бошланиб кетмоқ, кўтарилмоқ (*мас. уруш*); II ثَوَّرَ 1) революционлаштирмоқ, революция ғояларини тарқатмоқ; 2) қўзғамоқ; ◊ ~ الْقُرْآنَ Қуръони каримга оид фанни ўрганмоқ; IV أَثَارَ 1) ҳаяжонга солмоқ (келтирмоқ); ҳовлиқтирмоқ, безовта қилмоқ; ~ غَضَبَهُ ёки ~ سُخْطَهُ ёки ~ غَيْظَهُ ғазабини қўзғатмоқ, жаҳлини чиқармоқ, зардасини келтирмоқ; ~ فُضُولَهُ қизиқтирмоқ, мароқлантирмоқ; ҳавасини келтирмоқ; ~ أَعْصَابَهُ ғашига (асабига) тегмоқ, аччиқлантирмоқ, ғижинтирмоқ, жаҳлини чиқармоқ, қонини қайнатмоқ; ~ فِتْنَةً ғулғула солмоқ, ғалаён қилмоқ, низо солмоқ; ~ الْأَتْرِبَةَ чангитмоқ; ~ ثَائِرَهُ аччиғини келтирмоқ, жаҳлини чиқармоқ; 2) кўтармоқ, кўтариб чиқмоқ (*мас. бирор масалани*); VI تَثَاوَرَ бир-бирига қарши кўтарилмоқ, кўтарилиб чиқмоқ; X اسْتَثَارَ 1) қўзғатмоқ; ~ اهْتِمَامًا عَالَمِيًّا бутун дунё эътиборини ўзига тортмоқ, бутун дунё диққатини жалб қилмоқ; 3) қўзғамоқ; ташвиқот қилмоқ, ташвиқот юргизмоқ; 3) бош кўтармоқ, қўзғолон кўтармоқ

– إِثَارَةٌ 1) ҳаяжонга солиш, безовта қилиш; 2) қўзғаш, қўзғатиш; уйғотиш

– ثَائِرٌ кўп. ثُوَّارٌ 1. 1) қўзғалган, бош кўтарган; 2) ғазабланган, дарғазаб, аччиғи келган; 3) кучли, шиддатли, жўшқин, тошқин; 2. 1) революционер; 2) қўзғолончи, ғалаёнчи; ~ بُرْكَانٌ ҳаракатдаги (ёниб турган) вулқон; ثَارَ ~هُ *қар.* ثَارَ ~هَا: وَإِذَا بِالْعَاصِفَةِ ثَارَ ~هَا тўсатдан бўрон бошланди

– ثَائِرَةٌ 1) ҳаяжон, тўлқин; 2) тўлиб тошган ғазаб, ғазаб пўртанаси

– ثَوَّارٌ 1) чўпон, подачи; 2) тореадор (*Испанияда: буқа билан жанг қилувчи*)

– ثَوْرٌ кўп. ثِيرَانٌ, ثِيَرَةٌ буқа; ~ فَحْلٌ зотли, наслдор буқа; ~ مُخْصِيٌّ хўкиз; بُرْجُ الـ~ *астр.* Савр буржи (*Савр юлдузлар туркуми*); كَالشَّعْرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي الـ~ الْأَسْوَدِ *маж.* денгиздан бир қатра (*томчи*) дек (*сўзма-сўз: қора хўкиздаги битта оқ туқдек*); الثَّوْرُ Маккаи мукаррамадаги тоғнинг номи; حُرُمٌ مَا بَيْنَ عَيْرٍ إِلَى ثَوْرٍ ثَوَرَانٌ ҳад. Мадинаи мунавваранинг Уҳуди билан Маккаи мукарраманинг Саври ўртаси ҳарам ҳисобланади

– ثَوْرَجِيٌّ 1) саросима, олағовур; ҳаяжонга келиш, изтироб; 2) (*вулқоннинг*) отилиши; 3) (*урушнинг*) бошланиши.

– ثَوْرَجِيٌّ кўп. ثَوْرَجِيَّةٌ 1) революционер; 2) қўзғолончи, ғалаёнчи

– ثَوْرَةٌ[1] кўп. ـَاتٌ 1) революция; ~ ثَقَافِيَّةٌ маданий революция; مَجْلِسُ الـ~ революцион совет; ~ مُعَاكِسَةٌ контрреволюция, аксилинқилоб; 2) қўзғолон, ғалаён; 3) (*вулқоннинг*) отилиши; 4) (*ғазабнинг*) қайнаши, тошиши

– ثَوْرَةٌ[2] кўп. ـَاتٌ — сигир

– ثَوْرِيٌّ = ثَوْرَوِيٌّ

– ثَوْرِيٌّ 1. революцион; النِّضَالُ الـ~ революцион кураш; 2. революционер, инқилобчи

– ثَوْرِيَّةٌ революционлик, инқилобийлик

– مَثَارٌ 1) бирор нарсанинг бошланиш жойи; 2) баҳона; сабаб, манба; ~ لِكَثِيرٍ مِنَ الصُّعُوبَاتِ кўп қийинчиликларнинг сабабчиси; ~ الْجِدَالِ жанжалнинг, тортишувнинг, талашишнинг сабаби; ~ النِّزَاعِ тўқнашув, жанжалга боис мавзу; ~ الْهُمُومِ ғамхўрлик қилинадиган нарса

– مُثِيرٌ 1. 1) ҳаяжонли, ҳаяжонга солувчи; безовта қилувчи; خَبَرٌ ~ сенсация, шов-шув, ваҳима, дув-дув гап бўлган янгилик; ~ لِلِاشْمِئْزَازِ нафрат қўзғатувчи, жирканч; ~ لِلشَّفَقَةِ (*одамнинг*) раҳмини келтирувчи; 2) ғашга тегувчи, жаҳлни чиқарувчи, қонини қайнатувчи; ~ لِلْأَعْصَابِ асабга тегувчи; 2. ғаламис, иғвогар, фитначи

ثُورِيُومٌ *кимё.* торий (*кимёвий элемент*)

(ثول) V تَثَوَّلَ 1) ғуж бўлмоқ, бир уяга (*оилага*) тўпланмоқ (*асалари ҳақида*); 2) тўпланиб турмоқ, тўпланмоқ, тиқилишмоқ; VII انْثَالَ (*бирор жойга*) келиб тўпланмоқ, йиғилмоқ, келмоқ (عَلَى); 2) (*мас. хотиралар, ҳис-туйғулар*) бирин-кетин эсга келмоқ, бирдан ёғга тушмоқ (عَلَى); 3) йиғилмоқ, тўпланмоқ, жамғарилмоқ, орттирилмоқ

– أَثْوَلُ *мн.* ثَوْلَاءُ айланма бош касалига мубтало бўлган ҳайвон

– ثَوْلٌ кўп. أَثْوَالٌ 1. ғуж, гала; 2. оила, уя